

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΑΙ
Μ. Σ. ΒΑΛΛΗΣ & Δ. Π. ΑΛΒΑΝΟΣ

ΧΑΡΑΥΓΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΟΝΤΑΙ:

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

"ΧΑΡΑΥΓΗΝ,"

ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ

ΠΑΡΑ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΗΣ "ΣΑΛΠΙΓΓΟΣ,"
ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ

(ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ)

Η ΛΕΣΒΟΣ ΥΠΟ ΤΟΝ ΠΑΠΑΝ

1456 — 1461

[Ο γνωστότατος ανά το Πανελλήνιον Ζακύνθιος λόγιος και ιστοριοδίφης κ. Σπ. δὲ Βιάζης ὡς ἀπαρχὴν τῆς τακτικῆς ἐν τῇ «Χαραυγῇ» συνεργασίας του μᾶς ἔστειλε τὴν κατωτέρω λίαν ἐνδιαφέρουσαν ἱστορικὴν μελέτην περὶ τῆς νήσου μας, τῆς ὁποίας τὸ παρελθὸν εἰς πολλὰ σημεῖα εἶναι σκοτεινότερον. Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι οἱ ἀναγνώσταί μας καὶ πρὸ πάντων οἱ Λέσβιοι εὐχαρίστως καὶ ἐπισταμένως θὰ διεξέλθουν τὴν μελέτην ταύτην τοῦ πολυτίμου συνεργάτου μας.]

Τῇ 8 Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1455 ὁ Ἀλφόνσος Βοργίας, ἑτῶν 77, παρ' ἐλπίδα, ἐξελέγη Πάπας, λαβὼν τὸ ὄνομα: Κάλιξτος ὁ Γ'. Ὁ μεγαλεπήβολος οὗτος ἀρχιερεὺς τῆς Ρώμης ἀμέσως ὠρκίσθη «ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Πατρὸς, τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας, τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου καὶ πάσης τῆς οὐρανιας Ἀὐλῆς» ὅτι θὰ χύσῃ τὸ ἴδιον αὐτοῦ αἷμα ὑπὲρ τῶν δούλων Χριστιανῶν, θὰ κηρύξῃ Σταυροφορίαν κατὰ τῶν ἀπίστων καὶ θὰ κατακτήσῃ καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν!

Συνεπῶς ἀπέστειλεν εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος — τῷ 1456, τέλει Μαΐου — τὸν ναύαρχον Λουδοβίκον Μεισαρώτα Σκαράμπον μετὰ ἰσχυροῦ στόλου καὶ ἀρκετοῦ στρατοῦ.

Κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν συνήθειαν τῆς παπικῆς Ἀὐλῆς, ἡ ἀρχηγία τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ ἐδίδετο εἰς ἔχοντας ὑψηλὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα. Ὁ Σκαράμπος ἦτο τοιοῦτος. Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Παδούῃ τῷ 1401 ἐκ πτωχῶν ἀσημῶν γονέων, ἀλλ' ἡ φύσις τὸν εἶχε προικίσει μὲ ζηλευτὴν διάνοιαν, ὥστε ἀνῆλθεν εἰς μεγάλα ἀξιώματα. Σπουδάσας τὴν ἱατρικὴν μετήροχετο τὸν ἱατρὸν. Ἀλλὰ συνάμα ἦτο πολὺ μορφωμένος καὶ κάτοχος ἱστορικῶν καὶ φιλολογικῶν γνώσεων. Μεταβὰς εἰς Ρώμην ἔτυχε καλῆς ὑποδοχῆς ὑπὸ τοῦ Πάπα Εὐγενίου τοῦ Δ'. Ἴδων ὁ καιροσκοπὸς Σκαράμπος ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἕνεκα τῶν συχνῶν πολέμων, ἐξετιμῶντο περισσότερον οἱ πολεμοῦντες, ἀφῆκε τὴν ἐπιστήμην καὶ ἐπεδόθη εἰς τὰ στρατιωτικά, εἰς ἃ διέπρεψε. Λαβὼν τῷ 1440 τὴν ἀρχηγίαν τοῦ παπικοῦ στρατοῦ ἠνδραγάθησεν εἰς τὴν ἐν Ἀγκιάρι

μάχην. Νικηφόρος ἐπανῆλθεν εἰς Ρώμην. Ἐννοεῖται ὅτι εἶχε γίνει κληρικός, ὥστε διὰ τὴν νικην, ἐτιμήθη διὰ τῆς ἐπισκοπικῆς ἕδρας τῆς ἐν Δαλματία Τράου, ἔπειτα προὔδιδάσθη εἰς ἀρχιεπίσκοπον Φλωρεντίας, εἰς Πατριάρχην Ἀκυλητίας καὶ εἰς Καρδιναλίον.

Ἐπὶ Πάπα Εὐγενίου Δ'. οὐδὲν ἐγένετο ἄνευ τῆς συμβουλῆς του καὶ τῆς συναινέσεως. Φυσικὰ ἀπέκτησε πολλὰ πλοῦτη. Ἦτο φύσει σκληρόκαρδος καὶ φιλοχρήματος· ἀμφοτέρω ἀσύμφωνά εἰς λειτουργὸν τοῦ Ὑψίστου, ἔχοντα τὸ καθῆκον νὰ ἀκολουθῇ τὸ Εὐαγγέλιον κατὰ γράμμα.

Τοιοῦτον ἄνδρα δράσεως, ὁ ἄρτι ἐκλεχθεὶς Πάπας Κάλιξτος ὁ Γ', ἔστειλεν εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ κατακτήσῃ ἐν ὀνόματι τοῦ Ρωμαϊκοῦ Παντίφηκος καὶ νὰ κυβερνήσῃ πᾶσαν κυριευθεῖσαν χώραν.

Ἀφικόμενος εἰς τὸ Αἰγαῖον ἐξ ἐφόδου ἐγένετο κύριος πολλῶν φρουρίων. Νικηφόρος διέτρεχε τὴν ἑλληνικὴν ταύτην θάλασσαν, ἀφοῦ ἦτο κυρίαρχος τῶν περισσοτέρων νήσων, ἐν αἷς καὶ ἡ Λέσβος. Φρουρὰν ἰσχυρὰν ὀκωσδήποτε ἔθεσεν εἰς τὰ κυριώτερα πέντε φρούρια, εἰς Θάσον, Σαμοθράκην, Λήμνον, Νάξον καὶ Μυτιλήνην. Συνέθεσεν ἀμοιβαίως τὰς νήσους δι' ἀνταποκρίσεων. Ἐπίσης δὲ καὶ στρατιωτικῶς διέθεσε τὰ πάντα, εἰς τρόπον, ὥστε, χρεῖας τυχοῦσης, ἡ μία νῆσος ἠδύνατο νὰ συνδράμῃ τὴν ἄλλην καὶ αὐτὸς νὰ εἶναι ἐνήμερος εἰς ὅλα διὰ νὰ τὰς συνδράμῃ.

Ἀφοῦ τὰ πάντα διέθεσεν ἐν τάξει, μετέβη νὰ παραχειμάσῃ εἰς τὴν Ρόδον, ἔνθα ἔστησε τὸ ναυαρχεῖον, καθότι, εἰς τὴν νῆσον ταύτην εὐρίσκοντο ὅλα τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὸν στόλον καὶ ἡ συγκοινωνία τακτικὴ μεταξὺ τῆς Ρόδου καὶ τῆς Τσιβιταβέκας, ἐπινείου τῆς Ρώμης.

Δυνάσται τῆς Λέσβου ἦσαν ἀπὸ τοῦ 1355 οἱ Γατελοῦζοι, περιώνυμοι γενουήνσιοι πολὺν δρᾶσαντες. Ὁ ναύαρχος τοῦ Πάπα Σκαράμπος, δρθῶς σ'επτόμενος, ἀνέθεσεν ἢ μᾶλλον ἀφῆκε τὴν διοίκησιν τῆς νήσου εἰς τὸν Κυριακόν, υἱὸν τοῦ Δορικοῦ Γατελοῦζου. Ἐπειδὴ τὴν νῆσον τὴν κατεῖχον οἱ Γατελοῦζοι, τῷ ἐδόθη τῶρα ὡς βαρωνία ὑποκειμένη εἰς τὸν Πάπαν.

Ὁ παπικὸς στόλος ἀναχωρήσας ἐκ Ρόδου διέ-

τρεξε τὰ παράλια τῆς Κιλικίας, τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, πάντοτε, χρείας τυχοῦσης, μαχόμενος. Ἐπειτα εἰς Κύπρον μετέβη ὅπως ἐπιδιορθώσῃ τὰ πλοῖά του.

Ἐν τῷ στόλῳ ὑπῆρχον ὡς ἀξιωματικοὶ συγγενεῖς τινες τοῦ Πάπα, ἐν οἷς δύο ὁ Βιλανόδας καὶ ὁ Καστελβέρδος. Οὗτοι ὄντες φίλτατοι τῷ Ποντίφηκι εἶχον οἴησιν καὶ δὲν ἐπέιδοντο τοῖς νόμοις τῆς πατρίδος, διὸ ἐλεηλάτησαν μέρη τῆς νήσου. Ὁ ναύαρχος ἀμέσως διέταξε τὴν αὐστηρὰν τιμωρίαν των, τοὺς ἔθεσεν εἰς δεσμὰ καὶ ἔπειτα τοὺς ἀπέπεμψεν ἐκ τοῦ στόλου.

*
**

Κατὰ τὸν Αὐγούστου τοῦ 1457 ἔτους, ὁ μὲν παπικὸς στόλος ἔπλεεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Συρίας, ὁ δὲ τουρκικὸς, ὑπὸ τὴν κυδέρνησιν τοῦ Ἰσμαῆλ Πασᾶ, ἐξήρχετο τῶν Δαρδανελίων, ὅπως κυριεύσῃ τὰς ἄρτι παπικὰς κατακτήσεις. Ἦρχισεν ἀπὸ τὴν Λέσβου. Ἐπετέθη κατ' αὐτῆς ἐπολιόρκησε τὴν Μυτιλήνην ἀπεβίβασεν ἀνδρας. Ἦτο ἀπροσδόκητος ἡ ἐπίθεσις. Εἶδομεν ὅτι ὁ Σκαράμπος ἀφῆκε τὴν διοίκησιν τῆς νήσου εἰς τὸν Γατελοῦζον ὡς βαρωνίαν του, καὶ ἀπεβίβασε φρουράν. Ἄλλ' ἡ φρουρὰ ἦτο πολὺ μικρὰ δι' ἕκτακτον ἐχθρικήν ἐπίθεσιν. Ἐν τούτοις ἡ φρουρὰ καὶ οἱ κάτοικοι ἠγωνίζοντο τὸν καλὸν ἀγῶνα, ἐλπίζοντες ὅτι θὰ ἐλάμβανον ἐπικουρίαν τάχιστα. Παρέτεινον τὴν πολιορκίαν μὲ πᾶσαν θυσίαν.

Ἄλλ' ὁ Ἰσμαῆλ Πασᾶς εἰργάζετο ὅπως τάχιστα κατακτήσῃ τὴν νήσον. Τὰ τηλεβόλα του εἶχον καταρρίψει μέρος τῶν τειχῶν. Καὶ εἰδοποιεῖτο ἡ ἔφοδος. Οἱ Τούρκοι αἴφνης ἐφάνησαν εἰς τὰ τεῖχη καὶ ἠπειλεῖτο ἡ τελεία καταστροφή τῆς χώρας.

Ἐν τῇ ἀπελπιστικῇ ἐκείνῃ ἀγωνιώδει στιγμῇ, ἐπαρουσιάσθη Λεσβία νεᾶνις, τόσον ὠραία ὅσον φιλόπατρις, διὰ τὴν ταπεινώσῃ τὴν τῶν πολεμίων ὁρμήν. Ἡ ἀτρόμητος αὕτη ἔλληνις, ἀληθῆς ἠρωῖς, ξιφῆρης, ἐπὶ κεφαλῆς γενναίων, ὑπερασπίζει τὴν γενέτειραν ὁρμῶσα ἐπὶ τὰ τεῖχη. Ἡ σκηνὴ μεταβάλλεται. Ταπεινοῦται ἡ μῆνις τῶν πολεμίων καὶ θάρρος λαμβάνουσι οἱ ὑπερασπισταί. Ἡ Λεσβία διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τοῦ ξίφους, δίδει θάρρος καὶ δίδει συνάμα παράδειγμα παλλικαρισμοῦ εἰς τὰς χριστιανικὰς καρδίας, πὺν ἡ ἀπογοήτευσις τὰς εἶχε καταβάλλει. Μεταβάλλεται, ὡς εἶπομεν ἡ σκηνή, διότι ἡ ἔφοδος τῶν πολεμίων μετεβλήθη εἰς ἔξοδον τῶν πολιορκημένων. Ἡ νήσος ἐλευθεροῦται χάριν τῆς ἠρωίδος Λεσβίας κόρης. Οἱ πολέμιοι ἀπώλεσαν δύο χιλιάδας ἀνδρας καὶ πολλοὶ ἐπληγώθησαν. Καὶ ἐγκατέλειψαν τὴν Λέσβου. Κατὰ τὴν φυγὴν, μέρος τοῦ παπικοῦ στόλου τοὺς κατεδίωξεν.

Ἐν τούτοις οἱ κάτοικοι τῆς Λέσβου καὶ ὁ Γατελοῦζος ἀπέστειλαν τὸν γίον Λεονάρδου Ἰουστινιάνην, ἀρχιεπίσκοπον τῶν Δυτικῶν Μυτιλήνης, ὅπως ἀναφέρῃ εἰς τὸν Σκαράμπου τὴν νίκην καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Νήσου.

Ὁ Πάπυς ἐχάρη χαρὰν μεγάλην διὰ τὴν νί-

κην. Πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος τούτου ἐκόπη καὶ μετάλλιον.

Παραθέτομεν μετάφρασιν ἐπιστολῆς τοῦ Σκαράμπου, τῆς σταλείσης τῇ 15 Σεπτεμβρίου τοῦ 1457 ἐκ Ρόδου.

«... Ὅπως μάθητε τὰ νέα μας, σᾶς εἰδοποιοῦμεν πῶς ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μυτιλήνης ἀφίκετο ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν κυρίαρχον τῆς Μυτιλήνης καὶ λέγει ὅτι ὁ τουρκικὸς στόλος μετέβη εἰς τὴν Μυτιλήνην μὲ περίπου ἑκατὸν καὶ ἐξήκοντα πλοῖα καὶ ἐβομβάρδισε τὸ κάστρον τῆς νήσου ὀνομαζόμενον Μόλιθος (Molicho). Ἡ παραμονὴ τοῦ Ἁγίου Λαδρεντίου¹⁾ ἀνεχώρησε μὲ μεγάλην ζημίαν καὶ ἐντροπήν. Καὶ λέγει ὅτι ἐφρονεύθησαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους δύο χιλιάδες καὶ περισσότεροι ἀπὸ χιλίους ἐπληγώθησαν. Ἐστείλαμεν τὸν στόλον μας ἐκεῖθεν πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν νήσων καὶ ὄλων τῶν Χριστιανῶν.»

*
**

Ἐν τούτοις, τῷ 1458, ὁ Πάπας Κάλιξτος, χωρὶς νὰ πραγματοποιηθῶσιν αἱ μεγάλαι του ἰδέαι καὶ χωρὶς νὰ διατηρήσῃ τὸ γόητρον, τὸ ὁποῖον εἶχε περὶ αὐτοῦ ὁ κόσμος κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνυψώσεως ἐπὶ τῆς Παπικῆς ἑδρας, ἀπέθανεν.

Ὁ ναύαρχος Σκαράμπος, ὢν Καρδινάλιος, ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν Ρώμην διὰ νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου Πάπα. Ἡ εἴσοδος του εἰς τὴν αἰωνίαν Πόλιν ὑπῆρξε θρίαμβος, ἀληθῆς ἀποθέωσις. Ἐνεγράφη ἔπειτα μεταξὺ τῶν Ρωμαίων εὐπατριδῶν. Δικαίως.

Ἐξελέγη ὁ νέος Πάπας, ὁ Αἰνεῖας Σίλβιος Πικολομίνης, κάλλιστος διπλωμάτης καὶ συγγραφεύς, λαβὼν τὸ ὄνομα Πῖος ὁ Β'. Οἱ Ὀθωμανοὶ προώδεον πανταχοῦ. Ὁ νέος Πάπας, τῇ παρακινήσει τοῦ ἡμετέρου Βισσαριωνος, καρδινάλιου — ποῦ ἔνεκα τοῦ πάθους καὶ φανατισμοῦ τῶν συναδέλφων, ἀπέτυχε τοῦ νὰ ἐκλεχθῇ Πάπας, ἀποθανόντος Νικολάου τοῦ Ε'. — ἀπέστειλε τριακοσίους στρατιώτας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γιανώτσου ἐκ Κριμώννας καὶ Δότσα ἐκ Σιέννας, εἰς Πελοπόννησον. Μετὰ μάχην ἐκυρίευσαν οὗτοι τὰς Πάτρας, τῷ 1460, καὶ τὴν περὶχωρα. Ἡ μεταξὺ τούτων διχόνοια ἐμπόδισε τὴν πρόοδον τῶν παπικῶν ὄπλων ἀνὰ τὴν Πελοπόννησον.

Τὰ παπικὰ πλοῖα ἐπέστρεφον ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, ὅπως φέρωσιν εἰς Νεάπολιν τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Πάπα, τὸν Ἀντώνιον Πικολομίνην Τοδεσκίνην, διὰ νὰ τελέσῃ τοὺς γάμους του μετὰ τῆς πριγκηπίσσης Μαρίας, κόρης νόθου, τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου. Τὰ πλοῖα ταῦτα ἤθελε νὰ χρησιμοποιήσῃ ὁ Πάπας, ὅπως ξαναποστείλῃ αὐτὰ κατὰ τῶν Τούρκων. Ἄλλὰ πρὸς τί; Οἱ Τούρκοι ὀσημέραι ἐθριάμβευον μὲ νέους θριάμβους.

Ὁ Πάπας, ἀπὸ τοῦ 1459 εἶχεν ἤδη ἀποφασίσαι νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς κατακτήσεις, ἃς εἶχε

1) Ἄρα ὁ Τουρκικὸς στόλος ἔφυγε τῇ ἐνάτῃ Αὐγούστου ἔτους νέου,

κάμει ὁ προκάτοχός του Κάλιξτος, ἢ μᾶλλον νὰ παραχωρήσῃ αὐτὰς εἰς δυτικὰς δυνάμεις καὶ ἡ Ἁγία Ἐδρα νὰ ἔχῃ τὴν ἐπικυριαρχίαν μόνον. Καὶ τοῦτο διὰ νὰ μὴ εἶνε ἀναγκασμένος νὰ ἀφήσῃ εἰς τὰς νήσους ἐκείνας φρουρὰς καὶ διότι ὁ στόλος ἐχρειάζετο ἀλλαγῆς.

Εἶχε σκεφθῆ ὁ ἀρχιερεὺς τῆς Ρώμης νὰ ἀφίσῃ τὴν Λέσβον εἰς τοὺς δυνάστας τῆς Γατελοῦζου καὶ τὴν Νάξον ἐλευθέραν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς Ρόδου καὶ Λέσβου πού ἦσαν πλησίον. Τὰς δὲ λοιπὰς νήσους νὰ παραχωρήσῃ εἰς ἰσχυρὰ δυτικὰς δυνάμεις.

Διεδίδετο ὅτι οἱ Βενετοί, οἱ Γενουήνσιοι καὶ οἱ Καταλάνοι τὰς ἠθέλον. Γνωστὸν εἶναι ὅτι τῇ 12 Ἰουνίου τοῦ 1459, ὁ Ἰάκωβος Μαρκέζης ἀπεστάλμενος τοῦ Πάπα, γενουήνσιος τὴν πατρίδα, ἐπρότεινεν εἰς τοὺς διαχειριστὰς τῆς γενουησιᾶς Τραπέζης Ἀγ. Γεωργίου, οἵτινες εἶχον τὴν διοίκησιν τῆς Κορσικῆς καὶ λυγουρικῶν ἀποικιῶν τῆς Ταυρίδος, ὅπως λάβωσι καὶ τὴν Λῆμνον, τὴν Θάσον καὶ τὴν Σαμοθράκην. Οἱ διαχειρισταὶ οὗτοι παμψηφεί ἀπέρριψαν τοιαύτην πρότασιν, ἰδίως διὰ νὰ μὴ προσελκύσουν ἐναντίον των τὴν ὀργὴν τῶν Ὀθωμανῶν.

Ἀλλὰ τὰ πάντα μάταια.

Ἰσχυρὸς τουρκικὸς στόλος ἐξ ἑκατὸν καὶ ἐξήκοντα πλοίων ἐπετίθετο κατὰ τῶν νήσων, ποῦ ὁ Πάπας Κάλιξτος εἶχε κατακτήσει. Οὐδεμίαν εὐρεν ἀντίστασιν εἰς τὴν κυρίευσιν. Μόνον ἡ Λέσβος ἀντεστάθη.

Ὁ Νικόλαος Γατελοῦζος εἶχε φονεύσει τὸν ἀδελφόν του Κυριακόν, πρὸς ὃν ὁ καρδινάλιος ναύαρχος Σκαράμπος εἶχε τὴν κυβέρνησιν δώσει

καὶ τὸν ἐφόνευσε διὰ νὰ λάβῃ αὐτὸς τὴν κυβέρνησιν τῆς Νήσου! Ἀδελφοκτόνος χάριν φιλαρχίας!

Ἡ ἐπίθεσις ἐγένετο τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1461. Ὁ Νικόλαος Γατελοῦζος ἠγωνίσθη ἔρρωμένως, ἀλλ' εἰς μάτην. Τρομερὸν ἦτο τὸ Τουρκικὸν πῦρ. Πᾶσα ἀντίστασις ἀνωφελής. Τῇ 10ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους 1461, ἐγείνεν ἡ παράδοσις μὲ δύο μόνον ἄρθρα. α') Ὑποταγὴ εἰς τὸν Μωάμεθ καὶ β') Ἀσφαλὴς ἡ ζωὴ τῶν Χριστιανῶν.

Παρεδόθη ἡ πόλις μὲ τὰ τέσσαρα κάστρα τῆς νήσου Ἀγγερίνον, Μόλιθον, Σαντοδόρον καὶ Ἐρεσσόν. (*)

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μυτιλήνης Λεονάρδος Ἰουστινιάνης, ἔγραψε πρὸς τὸν Πάπαν Πιον τὸν Β'. ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1462, τὰ τῆς πολιορκίας, παραδόσεως καὶ αἰχμαλωσίας του, τὰ ἔγραψε μὲ τὰ πλέον ζωηρὰ χρώματα, ἀφ' οὗ ἦτο καὶ αὐτόπτης μάρτυς.

Κατόπιν ὁ τουρκικὸς στόλος νικηφόρος διέσχισε τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα διευθυνόμενος εἰς τὴν Ἑλλάδα κατακτῶν.

Ὁ ἥρωὸς τοῦ Αἰγαίου ὁ καρδινάλιος Σκαράμπος ἀπέθανεν ἔτῶν 64, τῷ 1465.

Ζάκυνθος.

Σπ. δὲ Βιάζης.

(*) Λεπτομερείας περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Λέσβου δύναται νὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης εἰς τὸ πρό τινων ἐτῶν ἐκδοθὲν ἱστορικὸν τεῦχος ὑπὸ τοῦ μακαρίτου καθηγητοῦ τοῦ Γυμνασίου μας Ἰω. Δελῆ, φέρον τὸν τίτλον: *Οἱ Γατελοῦζοι ἐν Λέσβῳ*. Σημ. «Χαραυγῆς».

ΤΗΣ ΟΜΙΧΛΗΣ

Ἐξω οἱ ὀμίχλες ταξειδεύουνε καὶ πᾶν — ποῦ πᾶν ; —
Καὶ στὸ χτικιάρικο ἢ βροχὴ γκρινιάζει δεῖλι,
Ὡ, τί μᾶς μέλλει ἐμᾶς . . . ξεκρέμασε
Τ' ἀραχνιασμένο τὸ παλιὸ καντῆλι.

Στὴν ἀγκαλιά μου πλάγιασε καὶ πὲς — ὦ πὲς —
Τὶς περασμένες ξεχασμένες ἱστορίες,
Πὲς τὰ τραγούδια τὰ μικρὰ μικρὰ
Μὲ τίς μεγάλες τίς μελαγχολίες.

[Ἀθῆναι].

Λέαντρος Κ. Παλαμᾶς.

LEOPARDI

ΝΥΚΤΕΡΙΝΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΕΝΟΣ ΒΟΣΚΟΥ, ΝΟΜΑΔΟΣ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ (*)

Τι κάνεις, σελήνη, στὸν οὐρανό; Πές μου, τι
κάνεις, σιωπηλὴ σελήνη;

Ἀνατέλλεις τὸ βράδυ καὶ πηγαίνεις κυττά-
ζοντας τῆς ἔρημιάς, ὕστερα βασιλεύεις. Δὲν ἐκου-
ράσθης ἀκόμη νὰ ξαναπερνᾷς πάντοτε ἀπὸ τὰ
αἰώνια μονοπάτια; Δὲν ἐδοκίμασες ἀκόμη καμ-
μιὰ στενοχωρία, ποθεῖς νὰ κυττάζης πάντοτε
αὐτὲς τῆς κοιλάδες; Μοιάζει μὲ τὴν ζωὴ σου ἡ
ζωὴ τοῦ βοσκοῦ! Σηκώνεται μὲ τὴν πρώτη λάμ-
ψι τῆς αὐγῆς, δὲν γιγνέται τὸ κοπάδι του ἀνάμεσα
ἀπ' τὰ χωριῖα, καὶ βλέπει κοπάδια, βρύσες
καὶ λειβάδια· ἔπειτα κουρασμένος κοιμάται κατὰ
τὸ βράδυ· δὲν ἐλπίζει ποτὲ τίποτ' ἄλλο. Πές μου
σελήνη, τί χρειάζεται στὸ βοσκὸ ἡ ζωὴ του,
καὶ τί σοῦ χρειάζεται ἐσένα ἡ ζωὴ; Πές μου:
ποιὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ σύντομου περάσμιτός
μου, καὶ ποιὸς ὁ σκοπὸς τοῦ αἰώνιου δρόμου σου;

* *

Ἔνας φτωχὸς κάτασπρος γέρος, ἀρρωστιάρης,
μισόγυμνος καὶ ξυπόλυτος, βαρυφορτωμένος, ἀ-
νάμεσα ἀπὸ βουνὰ καὶ κοιλάδες, ἀνάμεσα ἀπὸ
κοφτεροὺς βράχους, βαθὺν ἄμμο καὶ ἀγκαθιές,
μὲ ἄερα, μὲ καταιγίδα, καὶ ὅταν ὁ οὐρανὸς εἶναι
φλογερός, καὶ ὅταν κἀνὴ παγωνιά, τρέχει, τρέχει
ἀδιάκοπα, λαχανιασμένος περνᾷ ποτάμια καὶ
βουνά, πέφτει, ξανασηκώνεται, καὶ φεύγει περισ-
σότερο βιαστικὸς, δίχως διακοπὴ, οὔτε ἀνάπαυ-
σι, κατακουρελιασμένος, αἱματωμένος, ἕως ὅτου
φθάσῃ ἐκεῖ ὅπου ὁ δρόμος του καὶ οἱ τόσοι κό-
ποι τελειώνουν: μιὰ φοβερὴ ἄβυσσος, ἀπέραντη
τὸν προσμένει, πέφτει ἐκεῖ καὶ τὰ λησμονεῖ ὅλα.

Παρθενικὴ σελήνη, τέτοια εἶναι ἡ θνητὴ ζωὴ.

* *

(1) ἄνθρωπος γεννᾶται μὲ κόπο, καὶ ἀφοῦ
γεννηθῆ, εἶναι ὠρισμένο νὰ πεθάνῃ. Ὅ, τι δο-
κιμάζει στὴν ἀρχὴ εἶναι πόνος καὶ βίσινο, καὶ
ἀπὸ τὴν κούνια ὁ πατέρας του καὶ ἡ μητέρα του
γυρεύουν νὰ τὸν παρηγορήσουν, νὰ τὸν παρηγο-
ρήσουν γιατί ἐγεννήθηκε. Ἐπειτα, ὅταν τὸ παιδί
ἀρχίζῃ νὰ μεγαλώνῃ, καὶ οἱ δύο τους στέκουν κον-
τά του καὶ τὸ προσέχουν, μὲ τῆς πριάξεις καὶ μὲ
τὰ λόγια τους προσπαθοῦν νὰ τοῦ σκληρύνουν
τὴν καρδιά καὶ νὰ τὸ παρηγορήσουν γιὰ τὴν ἀν-
θρώπινη συνθήκη. Ἀλλὰ γιατί νὰ φέρουν στὸ
φῶς, γιατί νὰ ὀδηγήσουν στὴν ζωὴ ἐκεῖνον ποῦ

πρέπει ὕστερα νὰ παρηγορήσουν γιὰ τὴν ζωὴ;
Ἄν ἡ ζωὴ εἶναι δυστήχημα, γιατί νὰ τὴν ἀνε-
χώμεθα; Παρθενικὴ σελήνη, τέτοια εἶναι ἡ σιν-
θήκη τῶν θνητῶν. Ἀλλὰ ἐσὺ δὲν πεθαίνεις, καὶ
χωρὶς ἄλλο δὲν σε νοιάζει καθόλου γιὰ ὅσα
σοῦ λέω.

* *

Σὺ ὅμως, μοναχικὴ αἰώνια ταξιδιώτισσα, σὺ
ποῦ εἶσαι τόσῳ σκεπτικὴ, καταλαβαίνεις ἴσως τί
εἶναι ἡ γῆινὴ αὐτὴ ζωὴ, τί εἶναι οἱ πόνοι μας,
οἱ στεναγμοὶ μας, τί εἶναι αὐτὸς ὁ θάνατος, αὐ-
τὴ ἡ ὑπέριστατη χλωμάδα τοῦ προσώπου ποῦ λέει
τὸ «χαῖρε» στὴ γῆ, καὶ αὐτὴ ἡ θλίψι τοῦ νὰ χωρί-
ζονται σύντροφοι πιστοὶ καὶ ἀγαπημένοι. Ἐσὺ
βέβαια ξέρεις τὸ γιατί τῶν πραγμάτων, καὶ βλέ-
πεις τὴν ὠφελιμότητα τῆς πρωΐας, τοῦ βραδυοῦ,
τῆς σιωπηλῆς ἀτέλειωτης πορείας τοῦ καιροῦ.
Ἐσὺ ξέρεις βέβαια σὲ ποιὰ γλυκειὰν ἀγάπη χα-
μογελάει ἡ ἀνοιξί, σὲ ποιὸν ἡ καυτερὴ ἐποχὴ εἶνε
χρήσιμη, καὶ ποιὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ παγωμέ-
νου χειμῶνα. Ἐσὺ ξέρεις χίλια πράγματα, ξε-
σκεπάζεις χιλιάδες ἀπὸ τ' ἀνεξερευνήτα γιὰ τὸν
ἀπλὸ βοσκὸ. Πολλὲς φορὲς, ὅταν σε κυττάζω νὰ
πλανιέσαι ἔτσι, βουβή, πάνω ἀπὸ τὸν ἔρημο
κάμπο, τοῦ ὁποῦ τοῦ μακρυνὸ σύνορο γειτονεῦει
μὲ τὸν οὐρανό, ἢ νὰ με ἀκολουθῆς ὅταν ὀδηγῶ
τὸ κοπάδι μου, καὶ ὅταν κυττάζω τὰ ἄστρα νὰ
λάμπουν στὸν οὐρανό, λέω μὲ τὸν νοῦ μου: Γιατί
τόσα φῶτα; Τί χρειάζεται ὁ ἀτέλειωτος αἰθέρας
καὶ αὐτὸ τὸ ἀτέλειωτο βάθος τοῦ στερεώματος;
Τί σημαίνει αὐτὴ ἡ ἀπέραντη ἔρημία; Καὶ ἐγώ,
τί εἶμαι; Ἐτσι σκέπτομαι μέσα μου καὶ σ' αὐ-
τὴ τὴν ἀπέραντη καὶ μεγαλοπρεπῆ κατοικία, σ'
αὐτὴ τὴν ἀναρίθμητην οἰκογένεια τῶν ὄντων, σὲ
τόση ἐνέργεια, σὲ τόσες κινήσεις ὄλων τῶν οὐρα-
νίων καὶ ὄλων τῶν ἐπιγείων σωμάτων ποῦ στρέ-
φονται ἀκατάπαυστα γιὰ νὰ ξαναγυρῶσουν πάν-
τοτε στὸ ἴδιο σημεῖον ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξεκίνη-
σαν, δὲν μπορῶ ν' ἀνακαλύψω κανένα σκοπὸ,
καμμιά ὠφέλεια. Ἀλλὰ ἐσὺ, νεαρὴ ἀθάνατη,
βέβαια τὰ ξέρεις ὅλα. Πᾶν ὅ,τι ξέρω, ὅ,τι αἰσθά-
νομαι, εἶναι πῶς ἀπὸ τῆς αἰώνιας αὐτῆς ἐπανα-
στάσεως, πῶς ἀπὸ τὴν εὐθραυστην ὑπαρξί μου
ἄλλος θὰ ἐγάλη ἴσως κάποιο καλὸ καὶ κάποια
εὐχαρίστησι· ἀλλὰ γιὰ μένα ἡ ζωὴ εἶναι κακό.

* *

Κοπάδι μου, ποῦ ἀναπαύεσαι, ὦ, πόσο εὐτυ-
χισμένο εἶσαι, γιατί δὲν ξέρεις τὴν ἀθλιότητά
σου, τὸ πιστεύω τοῦλάχιστον. Πόσο σε ζηλεύω!
Ὅχι μόνο γιατί δὲν ἔχεις θλίψεις, γιατί λησμο-

*) Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς περνοῦνε τὴν νύκτα καθισμένοι
πάνω σὲ μιὰ πέτρα κυττάζοντας τὸ φεγγάρι καὶ σχεδι-
άζοντας λόγια πολὺ θλιβερά μὲ σκοποὺς ἐπίσης θλι-
βεροὺς. (Μέγετροφ «Ταξιδι ἀπὸ Ὁρεμπουργ εἰς Βου-
χάρα» 1820).

Ἐγχώριος ἐνδυμασία Κουρδιστάν.

νεῖς ἀμέσως κάθε κόπο, κάθε κακό, κάθε μεγάλο τρόμο, ἀλλὰ πρὸ πάντων γιατί δὲν δοκιμάζεις καθόλου πληῖσι. Ὅταν γέρνης στὸν ἥσκιο πάνω στὴ γλῶση, εἶσαι ἥσυχος κι' εὐχαριστημένο, καὶ σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι περνᾷς ἀμέριμνος τὸν περισσότερο καιρὸ σου. Κι' ἐγὼ τὸ ἴδιο ξαπλώνομαι στὰ χόρτα, στὸν ἥσκιο, ἀλλὰ ἡ πληῖσις μου σφίγγει τὴν ψυχὴ, καὶ μου φαίνεται πῶς ἕνα κεντρὶ μὲ κεντάει τόσο πολὺ ὥστε, ὅταν κοιτώμαι ἔτσι ξαπλωμένος, εἶμαι μακρύτερα παρὰ ποτὲ ἀπὸ τὴν εἰρήνη καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάπαυσι. Καὶ ὅμως δὲν ποθῶ τίποτα, καὶ δὲν ἔχω ἔως τὰ τώρα αἰτία γιὰ νὰ κλαίω. Ποιὰ εἶναι ἡ χαρὰ σου καὶ ἡ δυνάμις της, δὲν ξέρω, ἀλλὰ εἶσαι εὐτυχισμένο. Κι' ἐγὼ ἔχω πολὺ λίγη χαρὰ, κοπάδι μου, καὶ δὲν εἶναι μόνο γι' αὐτὸ ποῦ παραπονοῦμαι. Ἄν ἤξερες νὰ μιλάς, θὰ σ' ἐρωτοῦσα : Πές μου, γιατί κάθε ζῶον ποῦ ἀναπαύεται ἐκουσίως, εἶναι

εὐχαριστημένο, ἐνῶ ἐγὼ ὅταν ἡσυχάζω μου ἐπιτίθεται ἡ πληῖσις;

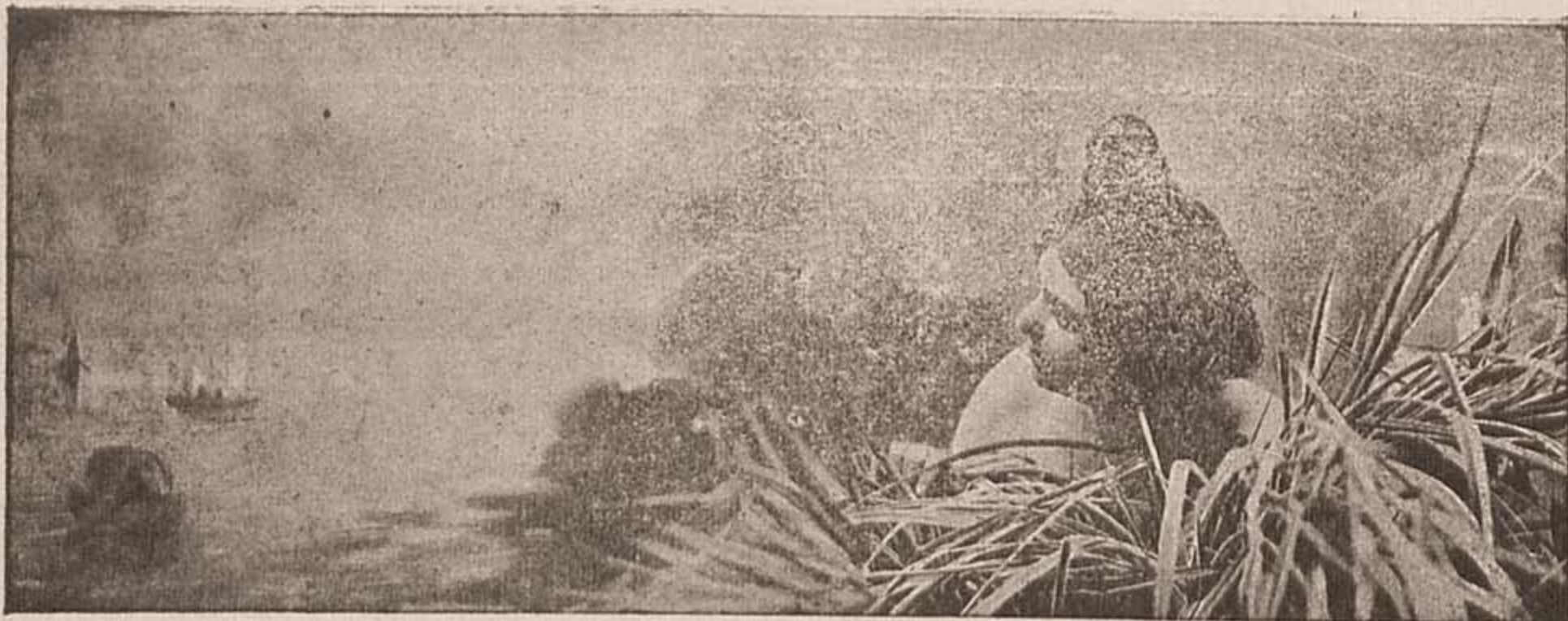
*
* *

Ἴσως, ἂν εἶχα φτερά γιὰ νὰ πετάξω στὰ σύννεφα καὶ νὰ μετρήσω τ' ἀστέρια ἕνα πρὸς ἕνα, ἢ γιὰ νὰ πλανηθῶ σὰν τὸν κεραυνὸ ἀπὸ κορυφὴ σὲ κορυφὴ, ἴσως, νὰ ἤμουν πειὸ εὐτυχισμένος, γλυκὸ μου κοπάδι, ἴσως νὰ ἤμουν πειὸ εὐτυχισμένος, λευκὴ μου σελήνη. Ἐπίσης ἡ σκέψι μου ἴσως νὰ κάνη λάθος ἐξετάζοντας τὴν τύχην τῶν ἄλλων ὄντων ἴσως, σὲ ὅποιο εἶδος κι' ἂν ἀνήκουμε, σὲ ὅποια συνθήκη κι' ἂν βρισκόμαστε, σ' ἕνα σταῦλο ἢ σὲ μιὰ κούνια, ἢ ἡμέρα τῆς γεννήσεως νὰ εἶναι πάντα πένθιμη γιὰ κείνον ποῦ γεννιέται.

(Ὀκτώβριος 1826 — Μαΐου 1830).

(Ἀθῆναι)

Μετάφρασις Ἄθ. Π. Μίχα,

ΒΟΕΒ. ΓΑΡΣΙΝ

ΤΕΣΣΕΡΕΣ ΜΕΡΕΣ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Θυμοῦμαι πὼς τρέχαμε στὸ δάσος, πὼς σφυρίζανε τὰ βόλια, πὼς σπάνανε τὰ κλαδιὰ τῶν δέντρων καὶ πὼς χωθήκαμε μέσα στοὺς θάμνους τῶν ἀγριαγκαθιῶν. Οἱ τουφεκιές ἀναριέψινε. Στὴν ἄκρη τοῦ δάσους φάνηκε κάτι κόκκινο νὰ σαλεύη. Ξάφνου ὁ Σίδοροδ, ἕνας πολὺ νέος στρατιώτης, κάθισε καταγῆς καὶ σιωπώντας μὲ κοίταξε μὲ τὰ μεγάλα τρομαγμένα μάτια του. Θυμοῦμαι ἀκόμα, πὼς στὴν ἄκρη τοῦ δάσους, ἀνάμεσα σὲ πυκνοὺς θάμνους, εἶδα τὸν... **ὄχτρο**. Εἶταν ἕνας πολὺ ἀψηλὸς καὶ χοντρός Τοῦρκος καὶ ἔτρεξα καταπάνω του, ἂν καὶ ἤμουνα πολὺ ἀδύνατος. Κάτι ὅμως μὲ μεγάλη ὄρμη πέρασε δίπλα στ' αὐτιά μου, πού ἀρχίσανε νὰ σφυρίζουν. «Αὐτὸς ἔρριξε ἀπάνω μου», σκέφτηκα. Ὁ Τοῦρκος, φωνάζοντας τρομαχτικά, συμμαζώχτηκε μέσα στοὺς πυκνοὺς θάμνους τῶν ἀγριαγκαθιῶν. Μποροῦσε νὰ φέρη γύρω τοὺς θάμνους, ἀλλ' ἀπὸ τὸ φόβο του τὰ ἔχασε καὶ χώθηκε μέσα στὰγκάθια πού τὸν ἀγκυλώνανε στὰ γερά. Μὲ τὸ πρῶτο χτύπημα τοῦ ἔρριξα καταγῆς τὸ τουφέκι καὶ μὲ τὸ δεύτερο τοῦ ἔχωσα στὸ σῶμα κάπου τῆ λόγχη μου. Μιὰ βοή βγήκε ἀπὸ μέσα του, σὰ μούγκρισμα, σὰν ἀνεστεναγμός. Ὑστερα ἔτρεξα παρακάτω. Οἱ δικοί μας φωνάζανε «οὐράαα»! Ἄλλοι πέφτανε, ἄλλοι πυροβολούσανε. Θυμοῦμαι πὼς κ' ἐγὼ πυροδόλησα κάμποσες φορές, ὕστερα πὼς βγήκα ἀπὸ τὸ δάσος στὸν κάμπο. Ξάφνου ἀκούστηκε δυνατώτερα τὸ «οὐράαα» καὶ ὅλοι μας μαζωμένοι ριχτήκαμε μπροστά, ἢ θέλω νὰ πῶ ὅλοι τους, γιατί ἐγὼ ἔμεινα πίσω. Αὐτὸ μοῦ φάνηκε παράξενο. Ἀκόμα πιὸ παράξενο μοῦ φάνηκε, πὼς ὅλα ξάφνου χαθήκανε ἀπὸ μπρός μου... Οἱ φωνές ὅλες καὶ οἱ τουφεκιές πάψινε. Δὲν ἄκουα τίποτε· μόνο εἶδα κάτι γαλανὸ ἀποπάνω μου: θὰ εἶταν ὁ οὐρανός. Ὑστερα χάθηκε κι' αὐτό.

*
**

Ποτέ μου δὲ βρέθηκα σὲ τέτια κατάσταση. Εἶμαι πεσμένος μπρούμυτα καὶ βλέπω μπροστά μου μόνο ἕνα κομμάτι γῆς. Μερικὰ χορτάρια, ἕνα τζιτζικάκι πού κατέβαινε, μὲ τὸ κεφάλι κάτω, ἀπὸ ἕνα στελέχι χορταριοῦ, κάτι ξερὰ ξυλαράκια καὶ τίποτε ἄλλο. Βλέπω μόνο μ' ἕνα μάτι, τὸ ἄλλο μου εἶναι κλειστό, γιατί θὰ τὸ πλακῶνη κανένα ξυλαράκι, φαίνεται.

Κοίτομαι πολὺ ἄβολα καὶ θέλω νὰ γυρίσω, ἀλλὰ δὲν καταλαβαίνω γιατί δὲν μπορῶ νὰ σαλέψω ἀπὸ τὴ θέση μου. Κ' ἔτσι περνᾷ ἡ ὥρα. Ἀκούω τὸ βόϊσμα τῆς μέλισσας καὶ τίποτε ἄλλο. Στὸ τέλος, βάζω ὅλα τὰ δυνατά μου, λευτερώνω τὸ δεξί μου χέρι ἀπὸ κάτω μου καὶ ἀκουμπώντας μὲ τὰ χέρια στὴ γῆ, θέλω νὰ σταθῶ στὰ γόνατά μου. Κάτι σουελερὸ καὶ ὀρηκτικὸ σὰν ἀστραπή, μοῦ περνᾷ ὅλο τὸ κορμί, ἀπὸ τὰ γόνατα ὡς τὰ στήθια καὶ τὸ κεφάλι, καὶ πέφτω ἀναίσθητος. Πάλι σκοτάδι. Δὲ βλέπω τίποτε.

*
**

Εὔπνησα. Γιατί βλέπω ἀποπάνω μου τᾶστρα, νὰ λάμπουνε τόσο φωτεινά, στὸ μαυρογάλανο βουλγάρικο οὐρανό; Δὲν εἶμαι στὴ σκηνή; Γιατί βγήκα ὄξω; Κάνω νὰ κουνηθῶ καὶ νοιώθω ἕνα τρομερὸ πόνο στὰ πόδια. Πληγώθηκα. Ἡ πληγὴ εἶναι θανατηφόρα; Βάζω τὸ χέρι μου στὰ πόδια, ἐκεῖ πού νοιώθω τὸν πόνο. Καὶ τὰ δύο μου τὰ πόδια εἶναι σκεπασμένα μὲ παγωμένο αἷμα. Μόλις τᾶγγίζω ὁ πόνος δυναμώνει. Εἶναι σὰ δοντόπονος ξακολουθητικὸς πού σοῦ τραβᾷ τὴν καρδιά. Ταῦτιά μου βοῖζουν, τὸ κεφάλι μου βαρένει. Δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω καλὰ-καλὰ ἂν εἶμαι πληγωμένος στὰ πόδια. Τί τρέχει; Γιατί δὲ μὲ σηκώσανε; Μήπως μᾶς νίκησαν οἱ Τοῦρκοι; Ἀρχίζω νὰ θυμοῦμαι, στὴν ἀρχὴ θαμπά, ὕστερα καθαρώτερα τὸ τί ἔπαθα καὶ φτάνω στὸ συμπέρασμα, πὼς δὲ νικηθήκαμε, γιατί ἔπεσα στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου. Ὁ ἀξιω-

ματικός μας δείχνοντας τὸ λόφο αὐτό, φώναζε μὲ τὴ δυνατὴ φωνή του: «παλληκάρια μου, ἐκεῖ θὰ πᾶμε!» Καὶ πήγαμε ἐκεῖ. Λοιπὸν θὰ πῆ πῶς δὲ νικηθήκαμε... Γιατὶ ὅμως δὲ μὲ σήκωσαν, ἀφοῦ ἔπεσα στάνοιγτὰ καὶ φαινόμενα; Βέβαια, ἐδῶ δὲν εἶμαι ἐγὼ μόνος. Κάνω νὰ γυρίσω τὸ κεφάλι μου καὶ νὰ δῶ. Τώρα μοῦ εἶναι εὐκολώτερο νὰ γυρίσω. Τὴν ὥρα πού ξύπνησα κοί εἶδα τὰ χορταράκια καὶ τὸ τζιτζικιάκι καὶ προσπάθησα νὰ σηκωθῶ, ἔπεσα ὄχι ὅπως εἶμουνα πρὶν πεσμένος, ἀλλὰ στὴ ράχη μου ἀπάνω. Γι' αὐτὸ ἔβλεπα καὶ τᾶστρα. Ἀνασηκώθηκα καὶ κάθισα. Αὐτὸ τὸ ἐπέτυχα μὲ δυσκολία μεγάλη καὶ μάλιστα εἶχα ἀπελπιστῆ καὶ μὲ πήρανε τὰ κλάματα. Ἀποπάνω μου ἔβλεπα ἕνα κομμάτι μαυρογάλανου οὐρανοῦ, ὅπου ἔλαμπε ἕνα μεγάλο ἄστρο καὶ μερικὰ μικρὰ. Γύρω μου κάτι μαύριζε ἀψηλῶ. Εἶτανε θάμνος. Γι' αὐτὸ καὶ δὲ μὲ βρήκανε! Αἰσθάνουμαι πῶς οἱ τρίχες τοῦ κεφαλιοῦ μου τρέμουν ὡς τὴ ρίζα. Μὰ πῶς βρέθηκα στοὺς θάμνους, ἀφοῦ μὲ πληγώσαν ἀπάνω στὸ λόφο;

Ὡς φαίνεται πληγωμένος ὄντας θὰ σύρθηκα ὡς ἐδῶ... Παράξενο εἶναι ὅμως πῶς τώρα δὲν μπορῶ νὰ σαλέψω, ἐνῶ τότες μπόρεσα καὶ σύρθηκα ὡς τοὺς θάμνους! Φαίνεται, ἐκεῖ εἶχα μόνον μιὰ πληγὴ καὶ ὕστερα μὲ ξαναπληγώσανε κοντὰ στοὺς θάμνους. Τὸ φεγγάρι βγήκε. Τὴν ὥρα εἶναι τέτια ὥρα πὸ χωριό μας!... Κάτι παράξενες φωνές φτάνουνε ὡς ταυτιά μου... Σὰ ν' ἀναστενάξῃ κανεὶς. Ναί, εἶναι ἀνεστεναγμοί... Μήπως βοίσκεται κανένας πλάϊ μου σὰν κ' ἐμένα χαμένος, πληγωμένος στὰ πόδια ἢ στὴν κοιλιά; Ὁχι, οἱ ἀνεστεναγμοί εἶναι κάπου πολὺ κοντὰ, ἐνῶ κοντὰ μου δὲ φαίνεται κανεὶς... Ἀχ, Θεέ μου, εἶμαι ἐγὼ ὁ ἴδιος, ποῦ ἀνιστενάζω. Σιγανοί, θλιβεροὶ ἀνεστεναγμοί! Δὲν αἰσθάνουμαι πόνους. Τὸ κεφάλι μου εἶναι ντουμανιασμένο. Καλύτερα νὰ πλαγιασῶ πάλι, νὰ κοιμηθῶ... νὰ κοιμηθῶ... Θὰ ξυπνήσω ἄραγε! Τὸ ἴδιο εἶναι. Τὴ στιγμὴ πού ἐτοιμάζουμαι νὰ κοιμηθῶ, μιὰ φαροδιὰ καὶ χλωμὴ γραμμὴ τοῦ φωτός τοῦ φεγγαριοῦ φωτίζει τὸ μέρος ὅπου κοίτομαι καὶ βλέπω κάτι μαῦρο ξαπλωμένο πέντε βήματα μακρὰ ἀπὸ μένα. Ἀπάνω του κάτι γυαλίζει στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ. Θὰ εἶναι τὰ κουμπιά του ἢ ἡ πανοπλία του. Θὰ εἶναι ἢ πληγωμένος ἢ σκοτωμένος. Τὸ ἴδιο εἶναι. Κάλλιο νὰ πλαγιασῶ. Ὁχι, δὲν μπορῶ. Οἱ δικοὶ μας εἰν' ἐδῶ. Ἐδιδωξαν τοὺς Τούρκους καὶ μείνανε σ' αὐτὴ τὴ θέση. Γιατὶ ὅμως δὲν ἀκούεται καμμιά ὁμιλία, ἢ δὲν ἀνάφτουνε φωτιές; Ὡς φαίνεται, ἀπὸ τὴν ἀδυναμία δὲν ἀκούω τίποτε. Δίχως ἄλλο ἐδῶ θάναται αὐτοί. «Βοήθεια! Βοήθεια!»

Ἄγριες, τρελλές, βραχνές φωνές βγαίνουν ἀπὸ τὰ στήθια μου, μὰ κανεὶς δὲν ἀπαντᾷ. Πνίγουνται στὸν ἀέρα τῆς νύχτας. Παντοῦ σιγαλιά. Τὸ φεγγάρι, μὲ τὸ στρογγυλό του πρόσωπο μὲ θωρεῖ λυπητερά. Ἄν αὐτὸς εἶταν πληγωμένος, θᾶκουε τίς φωνές μου. Θὰ πῆ πῶς εἶναι νεκρός. Δικός μας εἶναι ἄραγε ἢ τοῦρκος; Ἄ, Θεέ μου! Σὰν

νὰ μὴν εἶναι τὸ ἴδιο!.. Ὁ ὕπνος ἄρχισε νὰ βαρένη τὰ λιοκαμμένα μάτια μου.

* *

Εἶμαι πλαγιασμένος μὲ τὰ μάτια κλειστά, ἂν καὶ δὲν κοιμοῦμαι. Δὲ θέλω νὰ τᾶνοίξω, γιατί καταλαβαίνω τὸ φῶς τοῦ ἡλίου νὰ διαπερνᾷ τὰ βλέφαρά μου. Ἄν τᾶνοίξω θὰ τὰ πειράξῃ τὸ δυνατό του φῶς. Καλύτερα νὰ μὴ σαλέψω διόλου... Χτῆς (θαρρῶ πῶς εἶταν χτῆς;) μὲ πληγώσανε. Πέρασε μιὰ μέρα, θὰ περῶσουν κι' ἄλλες καὶ θὰ πεθάνω. Τὸ ἴδιο μοῦ κάνει.

Ἄς κάθουμαι ἡσυχος. Τὴ καλὰ θὰ εἶταν νὰ σταματοῦσα τοὺς λογισμούς μου! Οἱ λογισμοὶ ὅμως δὲ σταματοῦνε. Οἱ σκέψεις, οἱ θύμησες στεναχωριοῦνται στὸ κεφίλι μέσα. Μὰ ὅλα αὐτὰ εἶναι γιὰ λίγο καιρό· γρήγορα θᾶρθη καὶ τὸ τέλος. Οἱ ἐφημερίδες θὰ γράψουνε, πῶς ἀπὸ τοὺς δικούς μας πήγανε λίγοι. πληγωθήκανε τόσοι καὶ σκοτώθηκε ὁ ἐθελοντῆς Ἰδάνωβ. Ὁχι, καὶ τὸ παρόνομά μου δὲ θὰ τὸ γράφουν. Μόνον θὰ ποῦνε: σκοτώθηκε ἕνας. Ἐνας στρατιώτης, σὰν κάποιο σκυλί. Πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ μου μιὰ εἰκόνα, πού ἐγινε πρὸ πολλοῦ. Ὁλη μου ἡ ζωὴ, ἡ ζωὴ κείνη πού δὲν ἐμοιοῦσε μὲ τὴ ζωὴ τὴν τωρινὴ πού εἶμαι ξαπλωμένος ἐδωπέρα μὲ σπασμένα τὰ πόδια, εἶταν πιά παλιὰ... Πήγαινα στὸ δρόμο. Κόσμος μαζωμένος μὲ ἀνάγκασε νὰ σταματήσω. Ὁλοι στεκοῦντανε καὶ βλέπανε κάτι ἄσπρο, ματωμένο, πού οὐόλιαζε... Εἶταν ἕνα μικροῦτσικο ὄμορφο σκυλάκι, πού τὸ εἶχε περάσει τὸ τραμπάκι. Ψοφοῦσε ὅπως κ' ἐγὼ πεθαίνω τώρα. Κάποιος φύλακας ἔδωξε τὸν κόσμον, ἄρπαξε τὸ σκυλάκι ἀπὸ τὸ λαμὸ καὶ τὸ πήγε δὲν ἔξω πού. Θὰ μὲ σηκώσῃ ἄραγε καὶ μένα κανεὶς ἀπὸ δῶ; Ὁχι, κοίτου καὶ πέθανε. Πόσο καλὴ ὅμως εἶναι ἡ ζωὴ!... Τὴν ἡμέρα κείνη πού ἔτυχε τὸ κακὸ αὐτὸ τοῦ σκυλιοῦ, ἐγὼ εἶμουνα εὐτυχισμένος. Περπατοῦσα σὰ μεθυσμένος, γιατί κάτι εἶχα στὸ νοῦ μου... Ἀχ, ἔσεῖς θύμησες, μὴ μὲ βασανίζετε! Ἀφήστε με! Περρασμένη εὐτυχία!... Τωρινὰ βάσανα!... Ἄς μείνουν μόνον τὰ βάσανα. Ἄς μὴ μὲ βασανίζουνε καὶ οἱ θύμησες... Ἀχ, θλίψη, θλίψη... Εἶσαι χειρότερη ἀπὸ τίς πληγές.

Ἀρχίζει τὸ λιοπύρι. Ἀνοίγω τὰ μάτια μου: βλέπω τὸν ἴδιο θάμνον, τὸν ἴδιο οὐρανὸ, ἀλλὰ μὲ τὸ φῶς τῆς μέρας. Νὰ καὶ ὁ γείτονάς μου. Εἶναι τοῦρκος σκοτωμένος. Τὴν μεγαλάνθρωπος ποῦναι! Τόνε γνωρίζω, εἶναι ὁ ἴδιος. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού σκότωσα. Γιατὶ τότε σκότωσα; Κοίτεται νεκρός, ματωμένος. Γιατὶ ἢ μοῖρα του τὸν ἔστειλε δωπέρα; Ποιὸς τάχα νᾶναι; Μπορεῖ κι' αὐτὸς σὰν κ' ἐμένα νᾶχη γρηὰ μητέρα. Πολὺν καιρὸ θὰ στέκη στὸ κατώφλι τῆς φτωχικιάς καλύδας τῆς καὶ θὰ περιμένῃ τὸν ἀκριβοθώρητο γιὸ τῆς, τὸν ἐργάτη πού τὴν κοιτάζει... Τὴν εὐτυχισμένον πού εἶναι αὐτὸς τώρα! Ἦθελα νᾶμαι στὴ θέση του. Τίποτε δὲν ἀκούει, δὲν αἰσθάνεται, οὔτε πόνους ἀπὸ τίς πληγές, οὔτε στεναχώρια, οὔτε δίψα. Ἡ λόγχη μου τότε βρήκε ἴσια στὴν καρδιά... Νά, στὴ στολή του φαίνεται μιὰ μαύρη μεγάλη τρύπα... Γύρω τῆς ἔχει αἷμα

παγωμένο. Αυτό το έκαμα εγώ, αν και δεν το ήθελα. Τον καιρό που έφευγα για τον πόλεμο, δεν ήθελα κανενός κακό. Η ιδέα, πώς θα σκοτώνα ανθρώπους, μου ξέφευγε. Έφερνα στο νοῦ μου μόνο, πώς θα έβαζα τὰ στήθια μου στὰ βόλια μπροστά. Και τὰ έβαλα. Τί βγήκε όμως μ' αυτό; Άνόητε, άνόητε! Ο δυστυχιμένος αυτός φελλάχος φταίει άκόμα πιο λίγο. Πρι νά τους βάλουνε στο βαπόρι σαν σαρδέλες στο βαρέλι, αυτός δεν είξευρε τίποτε· τί θα πη Ρωσία και τί θα πη Βουλγαρία. Τον προσταξανε να πάη και πήγε. Άν δεν επήγαινε θα τον ξυλοκοπούσανε. Μπορεί και κάποιος πασσας να του κάθιζε κανένα βόλι στο κεφάλι. Περπάτησε τόσο δρόμο από την Πόλη ως το Ρουσσούκι. Έμεις κάναμε επίθεση, αυτοί άμυνούντανε. Σαν είδε όμως πώς δεν φοβούμαστε τὰ τουφέκια τους και πᾶμε όλο μπρός, τότε πήρε ο φόβος. Την ώρα που έκανε να φύγη, ένα ανθρώπακι που μπορούσε να το σκοτώση με μιά του γροθιά, έπεσε άπάνω του και του κάθισε τη λόγχη στην καρδιά.

Τί φταίει λοιπόν αυτός; Και τί φταίω εγώ που τότε σκοτώσα;

Γιατί με βασανίζει ή δίψα; Δίψα! Ποιός ξέρει τί θα πη αυτή ή λέξη! Τον καιρό που περνούσαμε από τη Ρουμανία σ' εκείνο το λιοπύρι των 40 βαθμών, δεν έννοιωσα τόση δίψα, όση νοιώθω τώρα. Άχ, να έρχόταν κανείς, Θεέ μου!

Μπορεί το παγούρι του σκοτωμένου να έχη νερό! Άλλά πώς να πάω ως εκεί! Θα μου κοστίση πολύ. Πρέπει να προσπαθήσω. Σέρνουμε καταγής. Τὰ πόδια μου θαρθώ πώς δεν είνε δικά μου και τὰ δυνάτισμένα χέρια μου μόλις μπορούνε να σύρουν το άκίνητο κορμί μου. Ως το σκοτωμένο είναι δυο όργυιές άπάνω κάτω, αλλά μου φαίνεται πώς είναι χίλιες και πιο πολλές. Πρέπει όμως να συρθώ. Ο λαιμός μου καίει. Χωρίς νερό μπορεί κανείς να πεθάνη πιο γρήγορα. Άλλά μπορεί..... Σέρνουμε. Τὰ πόδια μου γαντζώνουν τη γη και κάθε κίνησή μου, μου προξενεί έναν άνυπόφορο πόνο. Φωνάζω, μουγκρίζω και όμως σέρνουμε. Έπι τέλους να και το παγούρι... Έχει νερό και πολύ νερό! Ω, το νερό αυτό μου φτάνει για πολύν καιρό... Ως πού να ξεψυχήσω! Άχ! έσὺ θῦμα μου με σώξεις! Άργισα να λύνω το παγούρι, άκουμπώντας στο ένα χέρι μου· ξάφνου όμως χάνω την ισορροπία μου και πέφτω με τὰ μουτρα άπάνω στο στήθος του σωτήρα μου, που άρχισε να μυρίζει δυνατά.

*
* *

Ήπια όσο ήθελα. Το νερό εΐτανε ζεστό, αλλά δεν εΐτανε χαλασμένο. Θα ζήσω άκόμα μερικές μέρες. Θυμήθηκα πώς στην «Φυσιολογία» είναι γραμμένο, ότι ο άνθρωπος χωρίς φαγι μπορεί να ζήση πεντέξη μέρες, φτάνει να έχη νερό.

Άλλά τί μ' αυτό; Άν ζήσω άκόμη πεντέξη μέρες, θα πενθώ άραγε; Οί δικοί μας φύγανε, οί βούλγαροι σκορπιστήκανε. Δρόμος έδω κοντά δεν υπάρχει. Ωστε δε μένει άλλο παρά ο θάνατος. Μόνον άνι να βασανίζουμαι τρεις μέρες, θα

βασανίζουμαι μιάν εβδομάδα. Δεν είναι καλύτερα να τελειώνω μιάν ώρα πιο μπροστά; Στο πλευρό του γείτονα μου βρίσκεται το τουφέκι του, ένα πολὺ καλό άγγλικό τουφέκι. Φτάνει να πλώσω το χέρι μου να το πάω, να το γυρίσω άπάνω μου και τελειώσε. Τὰ μολύβια είναι σκορπισμένα καταγής. Δεν πρόφταξε να τὰ μεταχειριστή όλα. Λοιπόν να τελειώνω ή να περιμένω; Και τί να περιμένω; Τη σωτηρία μου; Το θάνατό μου; Να περιμένω ναρθουν οί τουρκοί και να μου γδάρουν το πεσί; Κάλλιο μόνος μου να ξεμπερδεύω. Όχι δεν πρέπει να χάνω το θάρρος μου. Θα βαστάξω ως πού να χάσω και τις τελευταίες δυνάμεις μου. Μπορεί ξάφνου να μ' εύρουν και τότε είμαι σωσμένος. Θα ξαναδώ άραγε την πατρίδα μου, τη μίνα μου, τη Μαρίκα μου;....

Θεέ μου, άμποτε να μη μάθουν τὰ τί τραβώ έδω. Κάλλιο να νομίσουν πώς σκοτώθηκα μονομιάς. Τί θα κάμουν σα μάθουν πώς τυρανιόμουνα έδωπέρα δυο, τρεις, τέσσερες μέρες! Το κεφάλι μου γυρίζει. Το ταξίδι μου ως τον γείτονα μου με κούρασε πολύ. Κι' αυτή ή άνυπόφορη δυσωδία!... Πώς μαύρισε!... Τί θα γίνη αύριο, μεθαύριο το κορμί αυτό! Βρίσκουμαι έδω γιατί δεν μπορώ να φύγω. Άς ξεκουραστώ καλὰ κ' ύστερα σέρνουμε πάλι στην παλιά μου τη θέση. Κατά τύχη κι' ο άέρας φυσά από κει και θα διώχνη τη δυσωδία στο αντίθετο μέρος. Κοίτομαι σαν παράλυτος. Ο ήλιος καίει το πρόσωπό μου και τὰ χέρια μου. Δεν έχω με τί να σκεπαστώ. Τουλάχιστο να νύχτιαζε πιο γρήγορα. Δεύτερη νύχτα θάνατι αυτή. Ο νοῦς μου σκοτίζεται και με παίρνει ένας βαρὺς ύπνος.

*
* *

Κοιμήθηκα πολύ, γιατί την ώρα που ξύπνησα εΐταν πια νύχτα. Οί πληγές μου πονούνε πολύ. Ο γείτονας μου κοιτάει πάντα άκίνητος. Δεν μπορώ να πάψω να σκέφτουμαι γι' αυτόν.

Γι' αυτό λοιπόν άφισα το ό,τι αγαπούσαι, και εΐταν για μένα το πᾶν, περπάτησα τόσες χιλιάδες βέρστια, πείνασα, δίψασα, κρύωσα, καταβασανίστηκα στο λιοπύρι και τώρα είμαι ξαπλωμένος έδω χάμου και υποφέρνω τόσους πόνους μόνο και μόνο για να κόψω τη ζωή άυτουνοῦ του δυστυχιμένου ανθρώπου; Και μήπως έκανα άλλο κανένα καλό για το σκοπό του πολέμου, έξόν από αυτό το κακούρηγμα; Κακούρηγμα, κακούργος! Και ποιός; Έγώ! Τον καιρό που αποφάσισα να πάω στον πόλεμο ή μητέρα μου και ή Μαρίκα μου δε με μποδίσανε, μόνο με κλαίγανε. Κ' εγώ σαν στραβός, θαμπωμένος από την ιδέα δεν έβλεπα τὰ δάκρυά τους.

Γιατί μοῦρχονται τέτοιες θύμησες; Τὰ περασμένα δε γυρνούνε. Οί γνώριμοί μου λέγανε:

— «Τί τρελλός! Χώνεται κει πού δεν του πρέπει!»

Γιατί λέγανε έτσι οί άνθρωποι αυτοί; Πώς λοιπόν φανταζόντανε αυτοί τον ήρωισμό, και την αγάπη προς την πατρίδα και άλλα πράγματα, άφροῦ γι' αυτούς εγώ είχα όλες αυτές τις άρετές; Και όμως είμουνα τρελλός.

Πήγα στο Κισσινιόβ. (*) Μοῦ περάσανε μιὰ τσάντα στὴ ράχη καὶ ὅλα τὰ πολεμικὰ χρειαζόμενα. Πηγαίνω κ' ἐγὼ μαζί με τόσες χιλιάδες ἀνθρώπους, πὺ πολὺ λίγοι βρίσκονται ἀνάμεσά τους σὰν κ' ἐμένα νὰ πηγαίνουν θεληματικὰ στὸν πόλεμο. Οἱ ἄλλοι θὰ μένανε στὰ σπίτια τους ἂν τοὺς ἔδιναν τὴν ἄδεια. Πᾶνε ὅμως κ' αὐτοὶ σὰν κ' ἐμᾶς πὺ πηγαίνουμε «με συναίσθηση τοῦ χρέους μας». Περπατοῦνε τόσες χιλιάδες βέρστια, μάχονται σὰν κ' ἐμᾶς, ἴσως καὶ καλύτερα. Κάνουν τὸ χρέος τους ἂν καὶ ὅλα θὰ τὰ παρατοῦσαν στὴ μέση καὶ θὰ φεύγανε, ἂν τοὺς ἄφιναν λεύτερους.

Φύσηξε λίγο φρέσκο πρωῖνὸ ἀεράκι. Οἱ θάμνοι ἀρχίσανε νὰ σελαγίζουν καὶ τὰ λαφροκοιμύμενα πουλιά ξεπεταχτήκανε. Τᾶστρα σβύνανε. Τὸ σκοτάδι ἄφινε τὴ γῆ. Ἄρχισε ἡ τρίτη μέρα τῆς . . . Πῶς νὰ τὸ ποῦμε; τῆς ζωῆς; τῆς ἀγωνίας; . . . Τρίτη . . . πόσες μένανε ἀκόμα; ὅσες καὶ ἂν μένανε, λίγες θὰ εἶναι . . . Ἀδυνάτησα πολὺ καὶ θαρρῶ πῶς δὲν θὰ μπορέσω νὰ τραβηχτῶ μακριὰ ἀπὸ τὸν σκοτωμένο. Γρήγορα θὰ πάψουμε πιά νὰ εἴμαστε ὀχτροὶ γιατί θὰ γίνουμε ἴσοι.

Διψῶ. Πρέπει νὰ πιῶ. Θὰ πίνω τρεῖς φορὲς τὴ μέρα: πρωῖ, μεσημέρι καὶ βράδυ.

Ὁ ἥλιος βγήκε. Ὁ μεγάλος δίσκος του εἶναι κόκκινος σὰν αἷμα. Φαίνεται πῶς σήμερα θὰ κίνη μεγάλη ζέστη. Ἄχ, γείτονά μου! τί θὰ γίνῃς σήμερα! Καὶ τώρα εἶσαι φρικτός. Ναί, εἶναι φρικτός. Τὰ μαλλιά του ἀρχίσανε νὰ πέφτουν. Τὸ πεσί του κιτρινοχλώμιασε. Τὸ πρισμένο πρόσωπό του τόσο πολὺ τσιτώθηκε, πὺ ἔσκασε κοντὰ στ' αὐτὶ καὶ τὸ τρώγανε τὰ σκουλήκια. Οἱ γάμπες του σφιγμένες με τὶς γκέτες πριστήκανε κ' ἀπὸ τὶς θηλιές πεταχτήκανε κάτι μεγάλες φουσκες. Ὁ λάκερος πρίστηκε καὶ ἀπὸ μακριὰ φαίνονταν σὰν μικρὸ βουναράκι πάνω στὴ γῆ. Τί ἔχει νὰ τὸν κίνη ὁ ἥλιος σήμερα!

Δὲ βαστῶ πιά νὰ κοιτούμαι τόσο κοντὰ του. Πρέπει ὅπως κ' ὅπως νὰ τραβηχτῶ μακριὰ. Θὰ μπορέσω ἄραγε; Ἀκόμα ἔχω δύναμη γιὰ νὰ σηκώσω τὸ χέρι, νὰ νοίξω τὸ παγούρι καὶ νὰ πιῶ. Ἄλλὰ γιὰ νὰ σύρω τὸ βαρὺ καὶ ἀκίνητο κορμί μου; . . . Καὶ ὅμως πρέπει νὰ σέρνουμε σὰν τὸ φεῖδι. Τοῦλάχιστο, μισὸ βῆμα νὰ κάνω τὴν ὥρα. Ὅλο τὸ πρωῖ μοῦ πῆγε στὴ μεταφορὰ τοῦ κορμιοῦ μου. Οἱ πόνοι εἶναι δυνατοὶ ἀλλὰ δὲ με πειράζουν. Οἱ αἰσθήσεις μου δὲν εἶναι αἰσθήσεις γεροῦ ἀνθρώπου. Σὰ νὰ συνήθισα τοὺς πόνους. Ὡς δυὸ ὀργιές σύρθηκα καὶ βρέθηκα στὴν παληὰ μου τὴ θέση. Ἀλλὰ δὲν ἐπωφελήθηκα πολλὴν ὥρα τὸν καθαρὸν ἀέρα, (ἂν εἶνε δυνατό, σὲ ἀπόσταση ἕξη βημάτων ἀπὸ τὸ λυωμένο κορμί νὰ εἶνε ὁ ἀέρας καθαρὸς) γιατί ἄλλαξε τὴν κατεύθυνσή του καὶ μοῦ φέρνει ἴσια στὴ μύτη

(*) Πόλις τῆς Ρωσσίας.

μου τὴ δυνατὴ δυσωδία. Τᾶντερά μου γυρίσανε τὰπάνω κάτω. Ἀπελπίζομαι κ' ἀρχίζω νὰ κλαίω.

*
**

Κοίτομαι χαμένος. Ξάφνου . . . Νὰ μὴ με γελαῖ ἡ φαντασία μου; Μοῦ φαίνεται πῶς . . . ὄχι. Ναί, μοῦ φαίνεται πῶς ἄκουσα ὀμιλία καὶ ποδοβολητὸ ἀλογίσιο. Θέλω νὰ φωνάξω καὶ κρατιοῦμαι. Ἄν εἶναι Τοῦρκοι; Στὰ βάσανά μου θὰ προστεθοῦνε κ' ἄλλα βάσανα πὺ φοβερά, πὺ καὶ διαβάζοντάς τα κανεὶς θὰ τοῦ σηκώνονται ὀρθιες οἱ τρίχες. Θὰ με γδάρουν καὶ θὰ ψήσουνε τὰ πληγωμένα πόδια μου στὴ φωτιά . . . Μήπως δὲν εἶναι καλύτερα νὰ πεθάνῃ κανεὶς ἐδῶ, παρὰ νὰ πεθάνῃ στὰ χέρια τῶν ὀχτρῶν;

Καὶ ἂν εἶναι δικοὶ μας; Ὡ θάμνοι καταραμένοι! Γιατί σὰν τοῖχοι φυτρώσανε γύρω μου; Τίποτε δὲν μπορῶ νὰ δῶ ἀνάμεσα ἄπ' αὐτοὺς. Σ' ἓνα μόνο μέρος τὰ κλωνιά εἶναι κάπως ἀνάοια καὶ βλέπω μακριὰ στὸν κάμπο. Ἐγκὶ εἶναι νομίζω, ἓνα ποταμάκι πὺ ἤπιαμε νερὸ πρὶν ἀρχίσουμε τὴ μάχη. Νὰ κ' ἓνα μεγάλο γιοφύρι. Θὰ τὸ περάσουν, φαίνεται. Ἄχ, Θεέ μου νᾶτανε δικοὶ μας! Θὰ φωνάξω Γιατί ὅμως δὲν ἔρχονται; Ἡ ἀνυπομονησιὰ με βασανίζει καὶ με κάνει νὰ μὴ νοιώθω πιά τὴ δυσωδία. Ξάφνου στὸ διάβα τοῦ ποταμοῦ, φανήκανε κοζάκοι με τὶς μαβιές στολές τους καὶ τὶς λόγχες τους. Εἶναι καμμιά πενηνταριά. Πρῶτος, πρῶτος, στὸ καλύτερο τὸ ἀλογο-ἀπάνω, ἔρχεται ὁ μαυρογένης ἀξιωματικός τους. Μόλις περάσανε τὸ ποταμάκι, ἔστρεψε ὀλάκερος πίσω, πάνω στὴ σέλα καὶ φώναξε: Τροχάσαδην, μᾶρς.

— Σταθῆτε, σταθῆτε γιὰ τὸ Θεό! Βοήθεια, βοήθεια, ἀδέρφια! φωνάξω. Μὰ ἡ βραχνὴ μου φωνὴ πνίγεται στὸ ποδοβολητὸ τῶν ἀλόγων, στὸ θόρυβο τῶν σπαθιδῶν καὶ στὴ δυνατὴ κουδέντα τῶν κοζάκων. Ὡ, κατίρα

Πέφτω μπρούμυτα, ἀναίσθητος καὶ σπάνω στὰ κλάματα. Τὸ παγούρι ἀναποδογύρισε καὶ τὸ νερὸ τρέχει . . . τρέχει ἡ ζωὴ μου, ἡ σωτηρία μου. Τὸ πὺ πολὺ νερὸ ἔτρεξε καὶ τὸ ἤπια ἡ διψασμένη γῆ. Ὡ; μισὸ ποτήρι ἀπόμεινε στὸ παγούρι. Ὅλα τὰ μέλη τοῦ κορμιοῦ μου παραλύσανε ὕστερα ἀπὸ τὸ φοβερὸ αὐτὸ δυστύχημα, πὺ χύθηκε τὸ νερὸ, ἡ ζωὴ μου. Κοίτομαι ἀκίνητος με τὰ μάτια μισόκλειστα. Τὸ ἀεράκι συνεχῶς ἀλλάζει τὴν κατεύθυνσή του καὶ πότε με γλυκοδρουσίζει, πότε μοῦ φέρνει τὴ φρικτὴ ἐκείνη δυσωδία. Δὲν μπορῶ νὰ σᾶς περιγράψω σὲ τί κατάσταση εἶναι ὁ γείτονάς μου σήμερα. Μιὰ φορὰ ἀνοιξα τὰ μάτια μου γιὰ νὰ τὸν ἰδῶ καὶ τότε φοβήθηκα. Πρόσωπο δὲν τοῦ ἔμεινε πιά. Τὸ αἰῶνιο ἐκεῖνο χαμόγελο τοῦ καύκαλου, πότε δὲ μοῦ φάνηκε τόσο ἀπαίσιο, τόσο φοβερὸ ὅσο τὴ φορὰ αὐτὴ, γιατί πολλὲς φορὲς μοῦ ἔτυχε νὰ πιάσω στὰ χέρια μου καύκαλα. Ὁ σκελετὸς αὐτὸς με τὴ στρατιωτικὴ στολὴ μ' ἔκανε νᾶνατριχιάσω. «**Νὰ ὁ πόλεμος**», σκέφτηκα. «**Αὐτὴ εἶναι ἡ εἰκόνα του**».

Ὁ ἥλιος ξακολουθεῖ νὰ καίῃ. Τὸ νερὸ πὺ

ἔμεινε τὸ ἤπια ὄλο. "Αχ, γιατί νὰ μὴ φωνάξω τοὺς κοζάκους τότες ποῦ εἴτανε πολὺ κοντὴ μου; Καὶ Τούρκοι ἀνεῖτανε, πάλι καλύτερα θὰ εἴμουναι τώρα. Θὰ μὲ βασάνιζαν μιά, δυὸ ὥρες κ' ὕστερα θὰ τελείωνα, ἐνῶ τώρα πιδὸς ξέρει τί ἔχω νὰ τραβήξω ἐδῶ ἀκόμα. "Αχ μανοῦλα μου, ἀκριδὴ μου μανοῦλα! Θὰ χτυπᾶς στὸν τοῖχο τὸ κεφάλι σου, θὰ τραβᾶς τὰ ψαρά σου μαλλιά, θὰ καταραστῆς τὴ μέρα ποῦ μὲ γέννησες, θὰ καταραστῆς τὸν κόσμον ὄλο πιδὸ σκέφτηκε γιὰ βᾶσανό του τὸν πόλεμο! Ἀλλὰ μπορεῖ νὰ μὴ μάθης τὰ βᾶσανά μου αὐτὰ οὔτε σύ, οὔτε ἡ Μαρίκα μου! Συχώρα με μάννα μου, συχώρα με Μαρίκα, ἀγάπη μου! "Αχ, τί πικρὸς θάνατος! Ἦρθε πάλι στὸ νοῦ μου τὸ ἐπεισόδιο τοῦ σκυλιοῦ, ποῦ ὁ φύλακας τὸ ἄρπαξε ἀλύπητα, τὸ χτύπησε μὲ τὸ κεφάλι στὸν τοῖχο καὶ τὸ πέταξε στὸ λάκκο ποῦ ρίχτανε τὰ σκουπίδια. Τὸ καημένο, δὲν ἐσκοιώθηκε καὶ τυραννιότανε μιά ὀλάκερη μέρα. Ἐγὼ ὅμως τώρα εἶμαι πιδὸ δυστυχημένος ἀπὸ κείνο γιατί τρεῖς μέρες εἶναι ποῦ τυραγνιέμαι ἐδωπέρα. Αὔριο εἶναι τετάρτη μέρα, ὕστερα πέμπτη, ἕκτη... Χάρε, χάρε ποῦ εἶσαι; Ἐλα, ἔλα, πάρε με!

Ὁ χάρος δὲ μὲ πλησιάζει. Κοίτομαι στ' ἀνυπόφορο λιοπύρι καὶ δὲν ἔχω οὔτε μιὰ σταλαματιὰ νερό, νὰ δροσίσω τὸ λαιμό μου ποῦ βγάζει φωτιές. Μὲ ἀνακατώνει κ' ἡ δυσωδία ποῦ ἔρχεται ἀπὸ τὸ ὄλωσ διόλου λυωμένο πιά κορμὶ τοῦ Τούρκου. Ἐκατομμύρια σκουληκάκια πέφτουνε ἀπὸ πάνω του. Ἀμα τότε φᾶνε ὀλότελα καὶ δὲ μείνη ἄλλο παρά ἡ στολὴ μὲ τὰ κόκκαλα, τότες θάνατι ἡ σειρά μου, θὰ γίνω κ' ἐγὼ τέτιος. Περνᾶ ἡ μέρα, περνᾶ καὶ ἡ νύχτα. Ξημερώνει. Ὁλο τὰ ἴδια. Περνᾶ ἀκόμα μιά μέρα.

Οἱ θάμνοι θορυβοῦνε, σὰ νὰ κουβεντιάζουν καὶ νὰ λέγουν: «Θὰ πεθάνης, θὰ πεθάνης!» καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὴν ἀντικρυνὴ μεριά: «δὲ θὰ τοὺς δῆς, δὲ θὰ τοὺς δῆς».

— Μὰ ἐδωπέρα δύσκολα μπορεῖ νὰ τοὺς δῆ κανεῖς! ἀκούεται μιὰ δυνατὴ φωνὴ κοντά μου. Μὲ πιάνει τρεμούλα καὶ ἀμέσως ἔρχομαι στὸν ἑαυτό μου. Ἀπὸ πάνω ἀπὸ τοὺς θάμνους μὲ κοιτάζουν τὰ γαλαιὰ μάτια τοῦ ὑποδεκανέα Γιάκοβλιεβ.

— Τὰ φτυάρια! φωνάζει. Ἐδῶ εἶναι δυὸ δικοὶ μας ἀκόμα κ' ἕνας δικός τους.

— Ὅχι, μὴ τὰ φτυάρια, μὴ μὲ θάψετε, εἶμαι ζωντανός! θέλω νὰ φωνάξω ἀλλὰ δὲ μπορῶ καὶ βγαίνει ἀπὸ τὰ λιοκαμένα χεῖλια μου ἕνας λαφρὺς ἀναστεναγμός.

— Θεέ μου! ζωντανὸς εἶναι! ὁ κύριος Ἰβάνωβ!

— Αἶ, παλληκάρια! Τρέξετε δῶ, ὁ κύριος Ἰβάνωβ εἶναι ζωντανός! Τὸ γιατρὸ γρήγορα!

Σὲ μισὸ λεπτὸ νοιώθω ποῦ μοῦ βάζουν στὸ στόμα νερό, ρακὶ καὶ κάτι ἄλλο. Ὑστερα χαθήκανε ὄλα. Σιγά, σιγά μὲ κουβαλοῦνε πάνω στὸ φορεῖο, ποῦ ζυγιάζει κανονικά. Τὸ ζύγιασμά του μὲ νανουρίζει. Πότε ξυπνῶ καὶ πότε μὲ παίρνει βαρὺς ὕπνος. Οἱ δεμένες πληγές μου δὲν πονοῦνε πιά. Ἐνα ἀνέκφραστο γλυκὸ αἰσθημα χύθηκε σὲ ὄλο μου τὸ κορμί.

— Στόσοοοοπ! Ἀφήρηστε! Δίνει διαταγές

ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ νοσοκομείου Πέτρος Ἰβάνιτς ἀψηλὸς, λιγνὸς, πολὺ καλὸς ἄνθρωπος.

— Πέτρε Ἰβάνιτς, τοῦ λέω σιγά. — Τὶ εἶπε ὁ γιατρὸς, θὰ πεθάνω γρήγορα;

— Τὶ λέτε, καλὲ Ἰβάνωβ! Τὰ κόκκαλά σας εἶναι ὄλα γερά. Τὶ τυχερὸς ποῦ εἶστε! Οὔτε κόκκαλό σας οὔτε καμμιὰ ἀρτηρία σας ἔπαθε τίποτε. Πῶς τὶς περάσατε ὅμως αὐτὲς τὶς τρισήμισι μέρες; Τὶ τρώγατε;

— Τίποτε.

— Καὶ τί πίνατε;

— Πῆρα τὸ παγούρι τοῦ Τούρκου. Πέτρε Ἰβάνιτς, δὲν μπορῶ τώρα νὰ μιλῶ. Ὑστερα...

— Ὁ Θεὸς μαζί σας, μάτια μου, κοιμηθῆτε.

Καὶ πάλι μὲ παίρνει βαρὺς ὕπνος...

Ξύπνησα στὸ νοσοκομεῖο τῆς ταξιαρχίας μας. Μπροστά μου στέκουνε γιατροί, ἀδελφὲς τοῦ ἐλέους κ' ἕνας ξακουστὸς καθηγητὴς ἀπὸ τὴν Πετρούπολη ποῦ κοίταζε τὰ πόδια μου.

— Τυχερὸς εἶσαι, παλληκάρι μου! Θὰ ζήσης. Πῆραμε τὸ ἕνα πόδι σου, ἀλλὰ δὲν πειράζει, ψιλὰ πράματα. Μπορεῖτε νὰ μιλάτε;

Εἶμαι πιά σὲ θέση νὰ μιλῶ καὶ τοὺς διηγοῦμαι αὐτὰ ποῦ εἶναι δῶ γραμμένα.

Ἀπὸ τὸ Ρωσικόν.

[Κων)πολις.]

Νίκος Καστρινός.

“ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΠΑΡΑΤΑΙΡΑ”

Ὡς καὶ τὰ ὑστερολείψανα τῶν πόθων πᾶνε μὲ τῆς κακιᾶς νυχτιᾶς τῆ λαύρα!

— Πάντα ἡ Αὐγὴ σὲ βρίσκει στὸ παράθυρο νὰ μὲ προσμένεις.

Βαθουλωμένα τὰ ματάκια σου, πῶς μὲ κυτᾶνε τὰ ὄμορφα, τὰ γλυκά, τὰ μαῦρα.

Μιὰν ἀγιωσύνη ἀχνίζει στὴ μορφούλα σου σὰν Δικασμένης.

Κ' ἐγὼ — ἡ Ἐσπέρα ἄς μὴ βραδύνει σφιχταγκαθοπνιγμένο μου λουλούδι νάρθη ἔτσι ὡς τὸ τάζει ἡ Μοῖρα

Τοὺς πόνους μας στὸ μέσα τῶν χειλιῶν μου ν' ἀ-
[παλύνει

τῶν ματοκλάδων σου τὸ ἀπαλὸ χνούδι μὲ τῶν δακρῶν σου τὴν ἀρμύρα.

Κων)πολις.

Νίκος Σαντοριναῖος.

Η ΜΑΡΙΤΣΑ

Τοῦ ἀγαπητοῦ Ροντάκη:

Ἡ θεία Οὐρανία εἶναι στὰ νεῦρα της σήμερα. Καὶ πότε δὲν εἶναι στὰ νεῦρα της ἐκείνη. Κι' ὡς τόσο ἔχει καρδιὰ σπάνια ἢ θεία Οὐρανία. Παραπονιέται κάθε βράδυ στὸ μπαμπᾶ πὼς ἡ Μαρίτσα ἔκανε τοῦτο καὶ κεῖνο, πὼς καβαλλίκε κε χωρὶς νὰ τὴν ἀρωτήξῃ σὲ γαῖδουράκι, πὼς μπῆκε σὲ βάρκα, δίχως τὴν ἄδεια της, πὼς ἄφηκε κατὰ μέρος τὴ Λένα καὶ τὴν Ἐφροσύνη, πού βγήκανε μαζί περίπατο μὲ τὴ γκουβερνάντα τους καὶ πῆρε τὸ κατόπι ἓνα λείψανο καὶ πῆγε ἀπὸ πίσω του ὡς τὸ νεκροταφεῖο, καλὲ στὸ νεκροταφεῖο, στὸ Χριστὸ, ἐκεῖ ἀπάνου. Παραπονιέται, μ' ἀπ' τὴν ἄλλη τὴ μεριά σὰν ὁ μπαμπᾶς σουφρώση τὰ φρούδια του καὶ τὴν πιάνῃ ἀπ' τὰ μπράτσα κι' ἀρχινάει νὰ τήνε μαλλώνῃ -- καὶ πὼς γίνεται ἄλικη σὰν τήνε μαλλώνῃ ὁ μπαμπᾶς της -- τότες βάζει τὶς φωνὲς ἢ θεία Οὐρανία:

— Αἰ δά, δὲν εἶπαμε κ' ἔτσι. Ἡ Μαρίτσα μας ἀκόμα εἶναι παιδί. Τὸ λέμε νὰ μὴν τὸ ξανακάμῃ. Ἐλα δῶ, χρυσό μου, κανακεμένο μου. Ἐλα νὰ σὲ χαρῶ, ἀγάπη μου.

Καὶ τὴν παίρνει στὴν ἀγκαλιά της καὶ τὴν φιλά καὶ τὴν φιλά.

Εἶναι ὀρφανὴ ἢ δίστιχη παιδούλα, δὲν ἔχει μάννα ἢ μικροῦλα ἢ Μαρίτσα.

Καὶ τὴν ἀγάπη αὐτὴ τῆς μάννας πού τῆς λείπει προσπαθεῖ νὰ τῆς χαρίσῃ ἢ καημένη ἢ θεία Οὐρανία.

Ἄ, εἶναι ἀγαθώτατη ψυχὴ.

Θάναι κιόλας σαράντα πέντε χρονῶ. Τὰ μαλλιά της ἀσπρολογήσανε. Δὲν περιμένει πιά κινένα νυμφίο. Ἀγαπᾶ τὸν ἀδερφό της, πεθαίνει γιὰ τὴν ἀνεψιά της καὶ λατρεύει τὸ Χριστό. Εἶνε θρησκα πολὺ καὶ φιλακόλουθη. Ἀπὸ σπερνὸ κι' ὄρθρο δὲ λείπει.

Ἡ βιολέττα, ἢ ἀγαπημένη της μυρουδιά, πού φέρνει πάντα μαζί της, λὲς κ' ἔχει πάρει κάτι τοῦ μοσκολίθανου.

Καὶ κοντὰ στ' ἄλλα εἶναι καὶ πονετικὴ ψυχὴ ἢ θεία Οὐρανία.

Τώρα διαβάζει τὸν «Ὀδοιπόρο» τοῦ Σούτσου. Ἐδῶ κ' εἴκοσι χρόνια τὸν εἶχε ξαναδιαβάσει καὶ δὲν μπόρεσε ν' ἀπαλησιμνήσῃ ποιὲ τὴν ἡδονὴ πού τῆς ἄφηκε.

Διαβάζει τὸ Σούτσο.

Μὰ τὰ πόγευμα τοῦτο ἢ Μαρίτσα τὸ παραξήλωσε. Μάζωξε τοῦ κόσμου τὰ παιδιά καὶ τῆς τὰ κουβάλησε κιόλας κάτω ἀπ' τὸ παράθυρο τῆς κάμαράς της μὲς στὸν γῆπο. Καὶ τὶ διαβολάκια καλέ! Ἐκεῖνος ἂν πῆς ὁ Μιχαλάκης τοῦ Γιατροῦ δὲν ὑποφέρνεται. Μὰ κι' ὁ Μιμῆκος κ' ἢ Λένα κ' ἢ Ἐφροσύνη κ' ἢ Ἀγλαΐτσα δὲν πάνε παραπίσω.

Ἡ κῆπος εἶν' ἀρκετὰ μεγάλος καὶ τὸν ἔχουν κάνει θάλασσα. Τρέχουν ἀπὸ δῶ, τρέχουν ἀπὸ κεῖ κι' ὄλο κάτω ἀπ' τὸ παράθυρο τῆς θείας Οὐρανίας κατασταλάζουνε. Δυὸ φορὲς ἀνοιξε ὡς τώρα τὸ παράθυρο ἐκείνη καὶ δυὸ φορὲς τοὺς φώναξε.

— Μαρίτσα, Λένα, καλὲ σωπάστε λιγάκι. Πηγαίντε κάτω στὴ χαβούζα νὰ παίξετε.

Μὰ δὲ βαριέσαι, κεῖνα τὸ γουδί τὸ γουδοχέρι.

Ἀλήθεια ὁμῶς ἐκεῖνος ὁ Μιχαλάκης ἔκανε ὅ,τι ἔκανε. Πηδοῦσε, ξαπλωνότανε χάμω, ἔπεφτε ἄξαφνα σ' ἓνα παρτέρι· μιὰ φορὰ ὡς καὶ μὲς στὴ χαβούζα ἔχωσε τὸ πόδι του καὶ θάπεφτε ὀλάκαιρος καθὼς τονὲ σκούνησε ὁ Μιμῆκος, ἃ δὲν κρατιότανε ἀπ' τὴν πλαϊνὴ τὴ ροδιά. Θεότρελλο παιδί, θεότρελλο, μ' ὄλο κού εἶτανε τὸ πιὸ μεγάλο ἀνάμεσό τους.

Ἄξαφνα τοῦ κατέβηκε μιὰν ἰδέα καὶ σκαρφάλωσε πάνω στὸν τοῖχο. Στὸν τοῖχο πλάι εἶτανε μιὰ ροδακινιά. Ἐνα πουλάκι, μικρούλικο, ἀδύναμο, εἶχε ξεφύγει πέρα ἀπ' τὴ φωλιά του καὶ πετάριζε δώθενεσ κεῖθενεσ. Ἀμα τὸδε ὁ Μιχαλάκης ἔνεψε στὰ παιδιά κάτω νὰ σωπάσουνε καὶ νὰ καθήσουν ἤσυχα. Τὸ πουλάκι ἀποσταμένο πῆγε καὶ κάθησε σ' ἓνα κλωνί τῆς ροδακινιάς. Ἀγάλια - ἀγάλια καὶ πονηρὰ σίμωσε τότες ὁ Μιχαλάκης, ἄπλωσε τὸ χέρι του καὶ χράπ τῶπιασε τὸ κούτσικο.

Τὰ παιδιά θαυμάζανε κάτω καὶ μπήξανε τὶς φωνές.

— Μωρὲ παληκαριά!

— Ἐξοχα, εἶπε κι' ὁ Μιμῆκος.

Ἡ Μιχαλάκης πού γελοῦσανε κ' οἱ τρίχες τῶν μαλλιῶν του, κρατοῦσε τὸ πουλί σὰ νικητῆς καὶ τὸ χαιδεύε.

— Ὠχου το! . . . Ὠχου το . . . τὸ πιτσικουλάκι μου!

Ἡ Λένα ζούλεψε κι' ἄπλωσε τὸ χέρι της.

— Ἐλα, δῶσε το κ' ἐμένα.

— Τὶ ἔκανε λέει; ἀπολογήθηκε ὁ Μιχαλάκης.

— Ἐμένα δὲν τὸ δίνεις; εἶπε τότες κ' ἢ Ἐφροσύνη.

— Αἴντε καλέ!

— Κακόπαιδο!

Ἡ Μιμῆκος ἔπιασε τότες μιὰ πέτρα.

— Δὸς το, εἶπε, γιὰ τὴν ἔσυρα.

Ἀγρίεψε μιὰ ὁ Μιχαλάκης, μὰ βλέποντας τὸ Μιμῆκο ἔτοιμο νὰ τοῦ ξεσύρῃ τὴν πετριά φοβήθηκε. Τὸ γύρισεστὰ χωρατά.

— Αἴντε, εἶπε, βρὲ παιδιά, νὰ κάνουμε ἓνα παιχνίδι. Ὅποιος πρωτανεβῇ ἐδῶ ἀπάνου ἐκεῖνος νὰ πάρῃ καὶ τὸ πουλί.

— Κουκουρίκου! Έκανε ή Ἀγλαΐτσα, ἀμ' δὲν τὸ εἶξερα δά!

— Κ' ἐγὼ ἄλλο τόσο! πρόσθεσε ή Ἐφροσύνη. Ὁ Μιμηκος δοκίμασε νά σκαρφαλώσῃ, μὰ δὲν εἶτανε γιὰ τὰ κότσια του.

Χαμογέλασε ή Μαρίτσα κ' εἶπε:

— Πφ! φοβιτσιάρηδες! Σκούντηξε καὶ τὸ Μιμηκο καὶ μιὰ καὶ δυὸ νά τῆνε πάνω στὸν τοῖχο σιμὰ στὸ Μιχαλάκη.

— Μπράβο!

-- Καλῶς τῆνα. Τὶ χαμπάρια ἀπ' τὸν κάτω κόσμο; Καὶ βοστοῦσε τὸ πουλί σφιχτὰ ὁ Μιχαλάκης.

— Ἄσ' τὰ γεβεζελήκια, εἶπε βραχνὰ ή Μαρίτσα, καὶ δό μου τὸ πουλί.

— Τὸ πουλί, τὸ πουλί... Ποιὸ πουλί καλὲ; κ' ἔδλεπε ἄπλανα τάχατες γύρω, τριγύρω ὁ Μιχαλάκης.

— Ἐλα, ἔμπρός, τὸ στοίχημα.

— Τὶ στοίχημα καὶ ξεστοίχημα; δὲν ξέρω ἐγὼ τίποτις.

— Δὲν ξέρεις;

Ἀπλωσε τότες τὸ χέρι τῆς ή Μαρίτσα καὶ χύμηξε κατὰ τὸ Μιχαλάκη. Ὁ καλὸς σου ὁμως ἐκεῖνος ἀνασηκώθηκε, ἔσφιξε τὰ δόντια του καὶ τῆς ἔδωσε μιὰ σκουνητιά.

Πάρ' τὴν κάτω τὴ Μαρίτσα.

Μ' ἄλλοίμονο, τὶ σκληριὲς εἶνε αὐτές;

Ἄχ! ή Μαρίτσα ἔπεσε πάνω στὸ δέντρο, σιὴ ροδακινιά, κ' ἔμπλεξε μὲς στὰ κλωνιά τῆς. Τρέχει ὁ ὑπηρέτης τοῦ σπιτιοῦ... Ὁμίε, ἓνα κλωνάρι ἔχει μπεῖ κ' ἔχει χύσει τὰ ματάκια τῆς Μαρίτσας.

Ἐντρομη τρέχει ή θεία Οὐρανία.

— Τὶ εἶναι, Παναγία μου, τ' εἶναι;

Λιγοθύμησε ή Μαρίτσα. Τὰ παιδιὰ τρέμουνε:

— Δὲν τὸ κάναμε ἐμεῖς, δὲν τὸ κάναμε!

Κι' ὄλα κοιτάζουνε τὸ Μιχαλάκη.

* *

— Χυνόπωρο!

Τυφλὴ εἶναι τώρα ή Μαρίτσα ή ἀγγελοθώρητη.

Τὰ ματάκια τῆς πού εἶχανε ἀναβρῦσει ἀπ' τὰ βάθια τῆς ὀλογάλανης θάλασσας βασιλέψανε τώρα. Ἐνα σούρουπο πήρανε τὸ δρόμο πρὸς τὴν ἀνυπαρξία. Τῆς τὰ ζούλεψεν ὁ κῆπος ὁ ὀλοάνθιστος. Τῆς τὰ ζούλεψαν οἱ κρῖνοι καὶ τὰ φύλλια καὶ τὰ γιασεμιά, τῆς τὰ ζούλεψαν τὰ βαβούλια καὶ τὰ φύλλα καὶ τὰ προαιώνια δέντρα κ' οἱ κρουνοὶ πού ἀνάδιναν ἤχους ἔσπερινούς καὶ τὰ πουλιὰ πού ἐγυρνοῦσαν ἀπ' τὰ αἰθέρια ταξίδια τους. Ὅλα τῆς τὰ ἐζούλεψαν τὰ ὀλογάλανα μάτια τῆς, τὰ μεγάλα τῆς μάτια, τὰ γλαρά, τὰ πανόμορφα μάτια τῆς. Καὶ νά, ἔστειλαν τὸ κακὸ δέντρο, τὸ μοχθηρό, τὸ ζηλόφθονο καὶ τῆς τᾶπιε τὸ ἄνομο καὶ τῆς τᾶσθησε.

Καὶ τώρα, καὶ τώρα!

Ἄ, εἶναι τυφλὴ πιά τώρα ή μικρούλα ή παιδούλα, ή ὀλόχρυση.

Κι' ὄλοι τὴν κλαίνε, κι' ὄλοι σιγολένε σὰν τὴν περνοῦνε μὲ τὸ χέρι τῆς τὶνα πάντα ἄπλανο.

Τώρα τὸ νησι ἔχει ἀδειάσει τὸ χαρωπὸ. Ὅλοι σχεδὸν ἔχουνε γυρίσει στὴν Πόλη.

Εἶνε χυνόπωρο πιά!

Ὁκτώβριος μῆνας. Ἄη Δημητρίτης. Παραμονὴ τοῦ ἀπόψε τοῦ Μεγαλόχαρου.

Δυὸ μέρες τώρα ἔδρεχε ἀγάλια-ἀγάλια.

Μὰ σήμερα γαλήνεψε κ' ἓνα ἀεράκι ἤσυχο καὶ τρελλό, μιὰν αὔρη, ἄρχισε νά κουνᾶ τὰ ὀλόγυμνα κλωνιά.

Ἐνιωσε ή θεία Οὐρανία τὴ Μαρίτσα.

— Ἐλα ψυχούλα μου, τῆς εἶπε, ἔλα νά πᾶμε στὴν ἐκκλησιὰ νά παρακαλέσουμε τὴ χάρη τοῦ νά σοῦ γιάνῃ τὰ ματάκια σου.

— Μαμά μου, κάνει ἐκείνη.

Τῆς ἔδωλεν ἄλικο πλεχτὸ πανωφοράκι καὶ στὴν κόμη τῆς ἐφόρεσε βυσσινιά κορδελλάκια. Τὴν ἔπιασε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τράβηξαν.

— Μεγάλη σου ή χάρη, Ἄη Δημήτρη μου, καὶ γιάνε τὰ ματάκια τῆς κειμένης τῆς ψυχούλας μου.

* *

Γυρνοῦν ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ.

Ἄξαφνα σταματᾶ ή θεία Οὐρανία, σταματᾶ κ' ή Μαρίτσα.

— Καλὴ σφέρα σας, κυρία Οὐρανία.

— Καλὴ σφέρα σας, γιατρέ.

Ἀκούει μιὰ φωνὴ ή Μαρίτσα.

— Μαρίτσα!..

Τὴν ἐγνωρίζει τὴ φωνὴ: τοῦ Μιχαλάκη!

— Μιχαλάκη!..

Τρέχει καὶ τῆς πιάνει τὸ χέρι τῆς ὁ Μιχαλάκης. Ἄπ' τὸν καιρὸ τοῦ ἐγίνε τὸ κακὸ, κανεῖς ἀπ' τοὺς φίλους καὶ τὶς φιληνάδες τῆς δὲν πατήσανε ποτὲς σπῖτι τους.

Κ' οἱ πιότεροι θὰ εἶχανε φύγει στὸ διάστημα ἐκεῖνο.

Τρίτη φορὰ τώρα ή Μαρίτσα συναντοῦσε τὸ Μιχαλάκη.

Τὰ δυὸ παιδιὰ πῆγαιναν μπρὸς. Ὁ γιατρὸς κ' ή θεία Οὐρανία ἐρχόντανε πιὸ πίσω.

Ὁ Μιχαλάκης κοίταξεν ἀπὸ κορφῆς ὡς τὰ νύχια τὴ Μαρίτσα καὶ δὲν κοιτοῦσε νά τῆς μιλήσῃ.

Κ' ή Μαρίτσα περπατοῦσε ἄπλανα, δίχως νά μιλᾶ. Ἄξαφνα σκουνητοῦφλησε καὶ σταμάτησε.

Τρόμαξε ὁ Μιχαλάκης.

— Τὶ ἔπαθες Μαρίτσα;

— Τίποτε, νά εἶτανε μιὰ πέτρα καὶ δὲν τὴν εἶδα!

Κλαίει ὁ Μιχαλάκης.

— Κλαῖς Μιχαλάκη...

Κάνει πὼς γελᾶ:

— Ἐγὼ, ὄχι, Μαρίτσα!

Τοῦ σφίγγει ἐκείνη τὸ χέρι.

— Ἀλήθεια; τί γίνεται τὸ περιβόλι μας Μιχαλάκη;

— Τὸ περιβόλι μας!

— Θὰ ῥήμαξε τώρα, αἱ; Θὰ τὸ ῥήμαξαν τὸ περιβόλι. Ἐτσι μοῦ εἶπε ή θεία Οὐρανία. Μὰ γὼ δὲν ἤθελα νά τὸ ῥημαξοῦνε τὸ περι-

“ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ,” (Έργο του “Αγγλου ζωγράφου Ernest Normand).

δόλι μας. “Όμως τὸ ῥήμαξε ὁ Θεός. Τὸ τιμώρησε πὸν τὰ δέντρα του ζουλέψανε τὰ μάτια μου κ’ ἤρθανε καὶ μοῦ τᾶπιαν!

— Μαρίτσα!..

— ... Μὰ θὰ ξανανθίσῃ, αἶ, δὲ θὰ ξανανθίσῃ;

— ὦ, ναὶ Μαρίτσα, θὰ ξανανθίσῃ, θὰ ξανανθίσῃ!

— Τὸ ξέρω θᾶνθίσῃ γλίγωρα, πολὺ γλίγωρα, μεθαύριο· καὶ τότες θὰ γιάνουνε κ’ ἐμένα τὰ μάτια μου. Θὰ ξανανθίσουνε μὲ τὰ ῥόδα... Ἔτσι παρακαλῶ κάθε βράδι...

— Μὴν κλαῖς, Μιχαλάκη. Γιατὶ κλαῖς, Μιχαλάκη; Μήπως ξέρεις, μπὸς κοὶ σοῦ εἶπε κα-

νεῖς πὸς δὲν εἶναι δυνατὸ ν’ ἀνθίσῃ τὸ περιδόλιμας... πὸς ῥήμαξε γιὰ πάντα;... Ἄ, μὴν τὸ λές, μὴν τὸ λές!.. καὶ τότες πᾶνε τὰ ματάκια μου... τότες δὲν θὰ γιάνουνε ποτές, ποτές, δὲν θὰ μοῦ ἀνθίσουνε πιά!

Τώνης Χριστίδης.

Κων)πολις.

ΑΠΟ ΤΙΣ ΒΛΑΣΤΗΜΙΕΣ

Ο ΠΑΝ

Πάνα καλῶ κρατερόν νόμον, κόσμοιο τὸ σύμπαν,
Οὐρανόν, ἠδὲ θάλασσαν, ἰδὲ χθόνα παμβασιλείαν,
Καὶ πῦρ ἀθάνατον· τάδε γὰρ μέλη ἐστὶ τὰ Πανός.

Ἄρμονίην κόσμοιο κρέκων φιλοπαίγμονι μολπῇ,
Παντοφυῆς, γενέτωρ πάντων, πολύονυμα δαῖμον·
Κοσμοκράτωρ, αὐξήτᾳ, φαεσφόρε, κάρπιμε Παιάν.

(Ὕμν. Ὀρφ. ια', 1)

Α.

Καὶ τὸ σκοτάδι δώσιου κι' ἄπλωνε τὰ μαύ-
ρα του, τᾶτέλειωτα φτερά, κ' οἱ ὄρες οἱ
φωτόλουστες λιγότευαν, καὶ οἱ φαιδροὶ οἱ
Ζέφυροι, μὲ τις χαριτωμένες τις συντρόφισσες
τις Αὔρες, λαφιασμένοι, φυγαδεύτηκαν, καὶ τὰ
γλ'κόλαλα τὰ πουλιὰ ἀποδήμησαν καὶ τὰ δέν-
τρα μάδησαν τὰ φύλλα τους καὶ τὸ δάσος
τὸ τρανὸ ἔμεινε γυμνὸ κ' ἔρημο.

Καὶ τὸ σκοιάδι δώστου κι' ἄπλωνε τὰ μαύρα
του τᾶτέλειωτα φτερά καὶ οἱ ὄρες οἱ λιοφώ-
τιστες ὄλο καὶ μίκραιναν κ' ἔχαναν τὴ λαμ-
πράδα τους κ' ἦτανε βαριές κι' αὐτὲς σὰν τις
ἀδελφές τους τις μαυροντυμένες τῆς Νύχτας.

Καὶ σιγανὰ νὰ πέφτη ἀρχίνισε τὸ χιόνι καὶ
σκέπασε λόγγους καὶ βουνά, καὶ μούδιασε κάθε
ζωὴ καὶ ξαπλώθηκε ἡ παγωνιά, σκληρὴ, ἀμεί-
λικτη κ' ἡ σάρκα νὰ πονῆ ἀρχίνισε καὶ νὰ
στενάξῃ.

Καὶ μέσα ἀπὸ τὰ τρίσβαθὰ τοῦ πόνου τοῦ
τρανοῦ τῆς σάρκας κι' ἀπὸ τοῦ στεναγμοῦ τὸ
βόγγο τὸν ἀτέλειωτο, κάποια ἀρρωστιάρικη
ἐλπίδα ξάστραψε καὶ κάποιου καταλυτῆ καὶ
λυτρωτῆ τοῦ πόνου καὶ δαμαστῆ τῆς σάρκας
καὶ τῆς ζωῆς τὴ γέννηση εὐαγγέλισε.

Καὶ κάθε πονεμένη ὑπαρξὴ νὰ χαιρετήσῃ
ἔτρεξε αὐτὴ τὴν Ἀνατολὴ τῶν Ἀνατολῶν. Μὰ
τὸ τραγοῦδι τὸ ἐπινίκιο ποῦ τόνιζαν στὴ γέν-
νηση τοῦ καταλυτῆ καὶ λυτρωτῆ τοῦ πόνου καὶ
τῆς Σάρκας καὶ τῆς Ζωῆς τοῦ δαμαστῆ λὲς
κ' εἶτανε μοιρολόγι στὸ ξόδι κάποιου τρανοῦ
Θεοῦ καὶ σκλάβου τῆς Ζωῆς, ποῦ πέθαινε...

Πέθανε, πάει! πέθανε ὁ Πάν...

Β.

Κάποιος Θεὸς ἀγάπης ἀρρωστιάρικης, ἀπό-
κοσμης ἀγάπης πέθανε. Οἱ Ζέφυροι οἱ φαιδροὶ
μὲ τις χαρούμενες τις Αὔρες τις συντρόφισσες
παραστέκονται, τὰ πουλιὰ σὰν παρηγοριάς
τραγοῦδια ψάλλουνε, τὸ νιόβλαστο χορτάρι
ξανασκέπασε τὴ Γῆς, τὰ δένδρα ἀνθοβόλησαν
κι' ἀπὸ τὴ θαλπωρὴ ἡ σάρκα ἀναγάλλιασε καὶ
πᾶσα πονεμένη ὑπαρξὴ ἔτρεξε νὰ μυρολογήσῃ
τὸ θάνατο τοῦ καταλυτῆ καὶ λυτρωτῆ τοῦ πό-
νου καὶ τῆς Σάρκας καὶ τῆς Ζωῆς τοῦ Δαμαστῆ.

Μὰ διαμαντένια εἶναι ἡ Σάρκα καὶ ἡ Ζωὴ δὲ

δαμάζεται καὶ τὸ μυρολόγι τὸ θλιβερὸ ποῦ
ψέλνουνε στὸ ξόδι τοῦ χλωμοῦ λυτρωτῆ σὰν
ἐπινίκιο τραγοῦδι ἔμοιαζε, γιὰ τὴ γέννηση κά-
ποιου Θεοῦ τρανοῦ καὶ σκλάβου τῆς Ζωῆς.

Καλῶς μας τον! Ξαναγεννήθηκε ὁ Πάν!

Ν. Ἀμουργιανός

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ

(Ἀπόσπασμα ἐξ ἀνεκδότου βιογραφίας).

Διορισθεὶς καθηγητῆς τῆς γενικῆς Ἱστορίας
ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, τοῦ κλάδου τού-
του τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιστήμης, τοῦ ὁποίου ὁ
γλυκίτατος καρπός, κατὰ τὸν Γκαίτε, εἶνε ὁ ἐν-
θουσιασμός, ὥρμησε μετ' ἐπιμανοῦς ἔρωτος ἐπὶ
τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς, ἐπιχειρήσας νὰ μετα-
γλωττίσῃ τὸ κλασικὸν ἔργον τοῦ Γεωργίου Γρότε,
τὸ ὁποῖον περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος
ἀπόλυτον κῦρος καὶ ἀυθεντίαν ἐκέκτητο, καὶ ἐξ
οὗ μεγάλως ὠφελήθη καὶ ὁ ἡμέτερος ἐθνικὸς
ἱστορικὸς Κωνσταντῖνος Παπαρηγόπουλος, δη-
μοσιεύσας μάλιστα καὶ γλαφυρὰν ἀγγελίαν ἐν
τῷ τότε διδακτικωτάτῳ περιοδικῷ, τῇ Πανδώρα.
Ἄλλ' εἶτε διότι δὲν ἐπεφάνη ὁ ἀπαραίτητος διὰ
τὴν ἔκδοσιν τοιοῦτου ἔργου Μαικίνας, ὁ ὁποῖος
μετὰ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη ἐπέπρατο νὰ ἀνα-
φανῇ ἐν τῷ Γεωργίῳ Ἀδέρωφ, εἶτε διότι ὁ
ἀνὴρ περὶ πλεῖστα ἠσχολεῖτο, δὲν ἐγένετο ἡ μετά-
φρασις ἐκείνη, ἣτις θὰ ἦτο γλυκίστη ἀπόλαυσις
καὶ ἐντρούφημα τοῖς ἐρασταῖς τῆς πατρίου γλώσ-
σης καὶ ἱστορίας. Ἐκ Μυτιλήνης ἐπέστελλεν ἀνω-
νύμως πολλὰς διατριβὰς πρὸς τὴν Τεργεσταίαν
«Ἡμέραν», στρεφόμενας κατὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ
ἀρχαίου συσπουδαστοῦ τοῦ Ἐπαμεινώνδα Δελη-
γεώργη, καὶ ἐν Μυτιλήνῃ συνέγραψε τὸ ἀριστον
τῶν ἱστορικῶν ἔργων του, καὶ ἴσως ἐν τῶν ἀρί-
στων, ἅτινα ἀπέρρευσαν τοῦ καλάμου τοῦ πολυ-
γραφωτάτου ἐκείνου ἀνδρός, τὴν ἐκτενεστάτην
ἐπίκρισιν τῶν «ἱστορικῶν ἀναμνήσεων» τοῦ Νι-
κολάου Δραγοῦμη, δημοσιευθεῖσαν ἀνωνύμως ἐν
τῇ αὐτῇ «Ἡμέρᾳ». Ἐκ τοῦ λαμπροῦ τούτου
βιβλίου, τοῦ γεγραμμένου μετὰ σπανίας ὀρθοε-
πειίας καὶ καλλιπειίας, ὀρμώμενος ὁ Βερναρδάκης,
παρέχει ἡμῖν, ὡς ἕτερος Πολύβιος, κριτικὴν ἀφή-
γησιν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος, ἐπιτιθέ-
μενος ἰδίως κατὰ τοῦ Γερμανοῦ Μένδελσον
Βαρθόλδου, ὅστις καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς
περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἱστορίας
αὐτοῦ καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ ὀγκῶδει συγγραμμάτι,
πικρῶς καθάπτεται τοῦ Καποδιστρίου, παντοίας
αὐτοῦ ὕβρεις κατασκευανύς, καὶ πάντα τρόπον
τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ διαβάλλον. Τὴν σήμερον οἱ
πάντες ἀσμεναίτατ' ἀνομολογοῦμεν, ὅτι ὁ Ἴόνιος
πολιτικὸς ὑπῆρξεν ὁ ἀνὴρ, ὅστις παραλαβὼν τὴν
Ἑλλάδα ἐξηντλημένην καὶ κάτωχρον, οὐδὲν ἕτε-
ρον σημεῖον ἀναδίδουσιν εἰμὴ τὰ φρικώδη τραυ-
λίσματα τῆς ψυχομαχούσης ζωῆς, κατώρθωσεν,
ὡς ἱατρὸς γυνῶναι τε φέρτατος καὶ θεραπεῦσαι,

νά επαναφέρη εις τὴν ζωὴν τὸ πτώμα ἐκεῖνο, προσενεγκὼν οὐχὶ τὰ ἴδιστα, ἀλλὰ τὰ ὠφέλιμα εἰς τὸν τόπον, καὶ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς στυγερώτατον ἐπισπασάμενος μῖσος. Ταύτην τὴν μεγαλείαν δρᾶσιν τοῦ Κυβερνήτου περιέγραψε μετ' ἀριστοτεχνικῆς χειρὸς ὁ Βερναρδάκης, διαφωτίσας ἅμα καὶ τὴν πολιτικὴν ἐτέρου διαπρεπεστάτου ἀνδρὸς τῆς προνομιούχου ἐκείνης γενεᾶς, τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, ὁ ὁποῖος, κατ' αὐτόν, ἐξωτερικῶς μὲν προσήνεγκεν ἀθανάτους ὑπηρεσίας εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, ἐσωτερικῶς ὅμως ὑπῆρξεν ὁ δλέθριος δαίμων τῆς Ἑλλάδος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς Ἐπαναστάσεως. Συναφῆς πρὸς τὰς ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν πρώτην δυναστείαν ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις, ἦτο καὶ ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως τοῦ βίου του ἔτη μέχρι ψυχώσεως ἐξικνουμένη δυσπιστία καὶ ἀπέχθεια πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν πολιτικὴν. Ὅσοι συνωμίλησαν ἐπανελλημένως περὶ τοιούτων ζητημάτων μετὰ τοῦ Βερναρδάκη, μόνοι ἐκεῖνοι, οἱ ἑωρακότες, δύνανται νὰ μαρτυρήσωσιν. Ὅπου γῆς ἔβλεπε πολιτικὰς περιπλοκὰς καὶ ὑποπτα σημεῖα, ἐκεῖ ὠσφραίνετο, μονονουχὶ ἰδρῶτι περιορεόμενος, μηχανογραφίας καὶ δάκτυλον τοῦ **John Bull**, τὰς πρὸς τὴν παγκόσμιον δ' ἐλευθερίαν ὑπηρεσίας τῆς Ἀγγλίας, ἃς οὐδεὶς ποτε ἐσκέφθη ν' ἀμφισβητήσῃ, ἠρμήνευεν ὡς πολιτικὴν ἐγωϊστικὸν συμφέροντος. Καὶ ἡ περὶ ἀνωτάτου δέ τινος ἄρχοντος ἐκ μακρῶν παρεξηγήσεων καὶ παρανοήσεων σχηματισθεῖσα ἐν αὐτῷ ἀδίστακτος πεποίθησις καιρίως ἐλύπει πολλοὺς ἐκ τῶν γνωρισάντων αὐτόν. Ἐγὼ, γυρῖνος παραβαλλόμενος πρὸς ἡμίθεον, δὲν ἐτόλμων τότε ν' ἀγρεύω τι, διότι δὲν ἠνείχετο εὐκόλως ἀντιλογίας ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ. Σήμερον ὅμως, ὅτε δὲν φοβοῦμαι πλέον νὰ ἐκφράσω τὴν γνώμην μου, λέγω ὅτι ἄδικος ἦτο ἡ περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου δυσμενεστάτη τοῦ Βερναρδάκη γνώμη καὶ καταφορά, εἶνε δὲ αὐτόχρομα ἀφόρητον νὰ θέλωμεν νὰ καταστήσωμεν αὐτόν καὶ μόνον ἀμνόν, αἶροντα τὰς ἀμαρτίας τῶν ἄλλων.

Μυτιλήνη.

Μιχαὴλ Α. Σάλτας
βουλευτῆς Λέσβου

ΠΟΘΟΙ

Μάτια τοῦ πολυόμματου αἰθέρα
ἀστέρια, τὴν ἀπείραχτη γαλήνη
πὸν ζώνει σας στοὺς κόλπους τοῦ ἀγέρα
πόθησα νὰχω καὶ δική μου κλίγη.

* Ἀπόψε βράδν Μοῖρα ἀνοιχτοχέρα
κ' ἐδῶ ἀνοιξε τῆς σιγαλιᾶς τὴν κρήνη
καὶ κάθε πὸν βογγοῦσε τὴν ἡμέρα
πίνει ἀπὸ τὴ βρούση αὐτὴ καὶ σβύνει.

Μὰ στὴν καρδιά μου ἀγρυπνοῦν οἱ πόνοι.
Στοχασμοί, πίκρες, σὰν βοὴ κυμάτων
ἀγριωπῶν νυχτοῦμερα τὴ ζώνει.

* Ἀχ! τὴ βαθειὰν εἰρήνη τῶν μνημάτων
λαχτάρισα, μὰ τρέμω μπρὸς τοῦ Ἄδη
τὸ θλιβερὸ κ' ἀτέλειωτο σκοτάδι.

Β. Ἐλεγάς

ΜΠΑΤΗΣ

Γιὰ τ' ἀκρογιαλὶ ποῦ χαίρουμαι τώρα τὸ καλοκαίρι δυὸ μῆνες ἔχω πολλὰ νὰ πῶ καὶ νὰ γράψω. Εἶναι πολλὲς οἱ χάρες του καὶ οἱ ὀμορφιές του. Στὸ λιμενάκι του βάρνες καὶ βαρκοῦλες, τράτες κ' ἀνεμότρατες καὶ ψαροπούλες, καρᾶδια, καρᾶκια, μαοῦνες, βροτσιέρες, τρεχαντήρια, βαποράκια, πηγαινοέρχονται. Στὰ περβόλια του τὰ καρποφόρα τὰ δέντρα, καὶ τὰ διαλεχτὰ λουλούδια, πὸν δὲ βρίσκεις ἄκρη νὰ τὰ ὀνοματίσῃς. Τὰ ηδόνια καὶ τὰ χελιδόνια, οἱ χιλιόχρωμες πεταλιδίτσες, οἱ τζίτζικες, τὸ βράδν τὰ κύματα καὶ τὸ φεγγαράκι ποῦ καθρεφτίζεται στὸ γιᾶλὸ καὶ περιχύνει μὲ τ' ἀσπὴν του τὸ καρᾶκι μὲ τὰ πλωμένα του φτερά. Καλέ, καὶ τί δὲ χάρηκα στὸμορφο τ' ἀκρογιαλὶ; Τὴν ἡσυχία, τὴ φιλοξενία, τὴν ἀνοιχτοκαρδιά, γλεντάκια μὲ καλοὺς φίλους, μὲ λεβεντόπαιδα. Τὴ στιγμὴ τούτη ποῦ τὰ θυμᾶμαι ἄθελα σιγοτραγουδάω

Τῆς πικρομυδαλίτσας τὸ πικρομύδαλο
τὸ τρῶν τὰ κοριτσάκια καὶ λὲν ἀλλοίμονο.

Γειά σου Κόκκινε. Γειά σου Ζέρβα καὶ Σταυρόπουλε. Διαλέτη, γειά σου. Ὄρα καλή σας ὀλωνῶν. Ποτὲ δὲ θὰ σᾶς ξεχάσω.

Μὰ ἡ καθ' αὐτὸ ζωὴ τῆς ἀκρογιαλιᾶς, ἡ μεγαλύτερη ὀμορφιά της κ' ἡ τρανώτερή της χάρη εἶναι σ' ἡ φυσάει ὁ μπάτης, σ' ἡ φυσάει ὁ μπάτης ὅλος γλύκα καὶ δροσιά καὶ μύρο, λαχταριστὸς κ' ἀχόρατος. Ὁ μπάτης σὰν τὸ καλὸ τοῦ Θεοῦ, πρώτη χάρη μὲς τίς χάρες ποῦ τὸν αἰσθάνεσαι νὰ διαπερνᾷ τὰ σωθικά σου. Ὅταν ὁ μπάτης περιχύνει τὴν ἀκρογιαλιά, ὅλα φέρνουν τρίδιπλη χάρη, κίματα, καρᾶδια, περβόλια, σπίνια, ἀνθρωποὶ καὶ ζῶα.

* Ἀποτραδιέμαι πέρα πέρα στὴν ἀκροθαλασσιά.
Κάθουμαι σ' ἀκρινὸ βραχάκι κ' ἀνασαίνω καὶ χαίρουμαι τὸ ἡλιοβασίλεμα. Κάθουμαι ἡσυχὰ ἡσυχὰ καὶ συλλογιέμαι. Εἶναι γλυκειὰ ἡ μοναξιά κ' ἡ συντροφιά μὲ τὸν ἑαυτὸ σου.

Ὁ μπάτης ἀρχίζει καὶ φυσάει γλυκὸς κ' ὀλόδροσος καὶ μυρωδάτος.

Τὰ κύματα μεγαλώνουν καὶ τρέχουν ὀλοφούσκωτα κ' ἀφροστεφανωμένα ξεσπᾶνε στὴν ξανθὴ ἀμμουδιά.

Ὁ γιᾶλὸς ὅλος τρικυμιστὸς, μιὰ φρεσκιίδα καὶ μιὰ μουσική.

Ὁ μπάτης ὄλο καὶ φυσάει δυνατώτερα ἀγνὸς κ' ἀμόλυντος μέσα βαθειὰ ἀπ' τὸ πέλαγο.

Πέρα στὴν ἀκροπελαγιά ἦλθε κ' ἐκάθισε σ' ἕνα βραχάκι, μιὰ γυναικούλα ποῦ βαστοῦσε στὴν ἀγκαλιά της τὸ μωρὸ της.

Ὁ μπάτης ποῦ φουσοῦσε πιά δυνατὰ κ' ἐμοιαζε τὸ νικητὴ τὸν τροπαιοφόρο τὴ χτυποῦσε κατάστηθα. Ἡ πονετικὴ μητέρα στὴν ἀγκαλιά της ἔσιαζε καὶ σιγύριζε τὸ σπλάχνο της. Τῆς εἶπε λέει ὁ γιατρὸς νὰ πηγαίνει τὸ μωρὸ της στὴν ἀκρογιαλιά κάθε πὸν φυσάει ὁ μπάτης. Εἶτανε τὸ μωρὸ της ἀπ' ἀρρώστεια μακρυνὴ

καὶ πρόσμενε τὸ μπάτη νὰ τὸ γιάνη. Ἡ φτωχὴ μαννούλα τὸ παιδί της συλλογιότανε κ' ἔτρεμε. Γιά τὴν υγεία του ὄλα νὰ τὰ κάνη, νὰ πέση καὶ στὴ θάλασσα.

Κ' ἐκεῖ, πέρα, πέρα στὴν ἀκρογιαλιά, πάνου στὰ κρινὸ βραχάκι πάντα συλλογιόμουνα, ὅσο φουσοῦσε ὁ μπάτης κ' ἔμοιαζε σὰν τὴν πνοὴ τῆς Λευτεριάς, ὅσο τρικύμιζε ἡ θάλασσα κ' ἔμοιαζε μὲ τὴν καρδιά τοῦ ποιητῆ. Καθόμουνα καὶ συλλογιόμουνα τὸ μεγάλο τὸν τεχνίτη, τὸν ποιητὴ τὸν ἀληθινό, ἀγέρα καὶ δροσιὸ οὐ μίαν δλάκαιρη φυλή, δόξα καὶ καμίρι στὴν Πατρίδα, ξανάσαση καὶ ξαλάφρωση σ' ὄλο τὸν κόσμο.

Καλαμάτα.

Χρ. Βαρλέντης.

Ω ΒΡΕΦΟΣ!

— Ὁραῖον βρέφος πὸν γυρμένο
μὲς' τῆς μητρὸς τὴν ἀγκαλιά
χαμογελάς χαριτωμένο
μὲ χρυσοβόστρυχα μαλλιά,
ἀβρὸ σὰν ρόδο, σὰν λουλουδί,
ἀθῶον πλάσμα καὶ σκορπῆς

— κοῖνε, λευκότατο ἀγγελουδί —
τόση τριγύρω ὄπου κι' ἂν πᾶς
χάρι καὶ δρόσο καὶ γλυκάδα,
ποῦθ' ἔχεις βρῆ τὴν ὠμορφιάδα;

— Ἡ μάνα μου! μ' εἶχε ἀγαπήσει
τόσο προτοῦ νὰ γεννηθῶ!
Ἡ μάνα μου! μ' ἔχει φιλοῖσει
πάνω στὸ στόμα. Τ' ἀγαθὸ
τὸ γέλιο της κ' ἡ καλωσύνη
νεογέννητα ἔχει τυπωθῆ
στὸ νοῦ μου κ' ἡ ματιὰ ἐκείνη,
στοργὴ γεμάτη, χαροχθῆ
μὲς' τὴν καρδιά μου. . . . Εἶμαι εἰκόνα
τῆς μάνας μου χρυσῆ κορῶνα!

[Νέα Ὑόρκη]

Δ. Ε. Βαλάκος

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

— Τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα διηλθεν ἀπὸ τὴν πόλιν μας ὁ ἀγαπητὸς φίλος καὶ πολύτιμος συνεργάτης τῆς «Χαραυγῆς», ὁ χαριέστατος εὐθυμογράφος κ. Σταμ. Σταματίου, συντάκτης τῆς «Ἀκροπόλεως». Ἦρχετο ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀνατολῆς ὅπου εἶχε μεταβῆ, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως τῆς «Ἀκροπόλεως» ὅπως συναντήσῃ τὸν ἀσύλληπτον Τσάκιτζην. Ὁ κ. Σταματίου ἀψηφῶν τοὺς κινδύνους, μετὰ πολλῆς περιπετειᾶς, κατώρθωσε νὰ εὔρη τὸν Φρὰ-Διάβολον τοῦτον τῆς Ἀνατολῆς καὶ νὰ λάβῃ συνέντευξιν μετ' αὐτοῦ. Τὸ κατόρθωμα τοῦ κ. Σταματίου

εἶναι πρώτης τάξεως δημοσιογραφικὴ ἐπιτυχία τιμῶσα καὶ αὐτὸν καὶ τὸν Ἑλληνικὸν τύπον.

— Ὁ θεατρῶνης τῆς πόλεός μας κ. Ἄντ. Καραγιάννης συνεδλήθη ὀριστικῶς μετὰ τοῦ θιάσου Ροζαλίας Νίκα διὰ σειρὰν καλλιτεχνικῶν παραστάσεων. Ὁ θιάσος θὰ εἶναι ἐδῶ περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου καὶ οὕτω θὰ ἔχωμεν τὸ εὐτύχημα ἐφέτος νὰπολιούσωμεν θέατρον ἐνωρίτατα, ἐνῶ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν τόρα συνειδίσαμεν νὰ βλέπωμεν τοὺς θιάσους νὰ μᾶς ἐπισκέπτονται μόλις τὴν Μ. Τεσσαρακοστήν.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

«Αἰολικὸς Ἀστὴρ».

Ἐν Κυδωνίαις θὰ ἐκδοθῆ προσεχῶς δεκαπενθήμερον περιοδικὸν ὑπὸ τὸν ὄνω τίτλον καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Β. Βασιλειάδου, γνωστοῦ λογιου.

Ὁ «Αἰολικὸς Ἀστὴρ» διὰ τοῦ προγράμματός του, τὸ ὁποῖον εἶναι κυρίως φιλολογικόν, θὰ παράσχη καὶ μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὸν τόπον, στερούμενον ἄλλου δημοσιογραφικοῦ ὄργανου. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι οἱ Κυδωνιάται οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν τόσον ἐκθύμως τὸν ἑλληνικὸν τύπον, θὰ περιβάλουν μὲ ἰδιαιτέραν στοργὴν τὸ ἐγγχώριον των περιοδικόν. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπανταχοῦ ὁμογενεῖς καθήκον ἔχουν νὰ ὑποστηρίξουν περιοδικὸν τὸ ὁποῖον θὰ ὑτηρετήσῃ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

«Ἀτλαντὶς». — Ἐξεδόθη καὶ κυκλοφορεῖ τὸ τεῦχος τοῦ Ἰουνίου τῆς «Εἰκονογραφημένης Ἀτλαντίδος» μὲ μίαν ὁλοσέλιδον πολύχρωμον ἐθνικὴν εἰκόνα, μὲ ἐξήκοντα ἄλλας πρωτοτύπους φωτιστικὰς εἰκόνας καὶ μὲ ὕλην πρωτότυπον καὶ ἐκλεκτὴν.

Ἀποστέλλεται ἐν τεύχος δωρεάν ὡς δεῖγμα.

Διεύθυνσις: «Atlantis». P. O. Station, E. New York.

„GRAECIA“. — Τοῦ ἐν Παρισίοις ἀρίστου τούτου φιλολογικοῦ περιοδικοῦ ἐξεδόθη ὁ 15ος ἀριθμὸς μὲ ὕλην πρωτότυπον καὶ μὲ ἐκλεκτὰς μεταφράσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁλόκληρος ὁ «Ὕμνος πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν» τοῦ Σολωμοῦ, καὶ μὲ ἀνταποκρίσεις διὰ τὴν πνευματικὴν ἐν Ἑλλάδι κίνησιν.

Διεύθυνσις: Journal «Graecia», 41 boulevard Saint-Germain, Paris.

Κατὰ τοὺς δύο μῆνας Αὐγουστον καὶ Σεπτέμβριον ἡ «Χαραυγή» θὰ ἐκδοθῆ εἰς διπλοῦν μηνιαῖον τεῦχος εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μηνός.

Παρακαλοῦνται οἱ ἐν τῷ ἔξωτερικῷ συνδρομηταὶ ἡμῶν οἱ καθυστεροῦντες τὴν συνδρομὴν των ὅπως εὐκολύνοντες τὸ ἔργον μας εὐαρεστηθοῦν καὶ τὴν ἀποστείλουν διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς ἢ οἰουδήποτε μέσου θέλουν.

Μόνος ἀντιπρόσωπός μας ἐν Κων)πόλει ὁ κ. Νίκος Καστρινός, Galata, Poste Russe.

Ἄγορά καὶ πώλησις γραμματοσήμων καὶ συλλογῶν οἰασδήποτε ἀξίας. D. Demetriades

12 Rue Façon PARIS 13me

Ἵπεύθυνος: Μ. Σ. Βάλλης.